

TIDSSKRIFT FOR BIAVL

Biplantekalenderen 2013
- biernes fødegrundlag

147. årgang

TIDSSKRIFT FOR BIAVL

**Udgivet af
Danmarks
Biavlerforening
Fulbyvej 15, 4180 Sorø
www.biavl.dk**

**November 2013
Temahæfte: "Biplante-
kalenderen 2013 - biernes
fødegrundlag".**

Hæftet er udarbejdet af en projektgruppe i Danmarks Biavlerforening. Deltagerne i arbejdet er Finn Christensen, Karin Gutfelt, Torben Overgaard, Rene Grove Kristensen, Bodil Branner, Sven Branner, Tapani Ranta, Kristin Marie Lassen, Rune Havaard Sørensen og Asger Søgaard Jørgensen.

Oplag: 8.000

Layout
Rolf Tulstrup Theuerkauf

Forside: Bjørn Vangsgaard,
Jan Sæther og Rolf Tulstrup
Theuerkauf
Bagside: Jørgen Balslev Hansen

Tryk: Glumsø Bogtrykkeri

Plant for bierne

I projektet "Bienes fødegrundlag", som er gennemført i årene 2011–2013, er der foretaget analyser af det pollen, som bierne i observationsbigårdene har indsamlet.

Formålet med projektet er at undersøge, hvilke planter i det danske landbrugslandskab, der er særligt vigtige for biernes ernæring. Desuden har projektet til formål at vejlede om, hvordan biernes levevilkår i det åbne land kan forbedres.

Dette hæfte er udarbejdet som et samlet resultat af projektet. Hæftet bygger desuden på erfaringer og viden fra en arbejdsgruppe i Danmarks Biavlerforening.

Hæftet indeholder en revideret udgave af Finn Christensens biplantekalender. Biplantekalenderen er et forsøg på at samle den tilgængelige viden om gode biplanter - både vilde og dyrkede planter.

Desuden indeholder hæftet en række plantebeskrivelser og artikler, der især er baseret på den viden, som er indsamlet i projektet "Bienes fødegrundlag". Det er altså de planter, som har vist sig at have størst betydning for biernes forsyning med pollen i det åbne land, og som med fordel kan bruges til plantning eller udsåning på arealer, hvor man vil gøre noget for at forbedre levevilkårene for bierne.

Projektet er gennemført med støtte fra Promilleafgiftsfonden, der administreres af Landbrug & Fødevarer.

Forklaring til tabellens kolonner:

Dansk navn: Kan være forskellig fra eng til eng, men vi har valgt at bruge navnene fra "Den store nordiske flora", Bo Mossberg m.fl., Gads Forlag, 1994.

Blomstring

B begyndende blomstring
+ fortsat blomstring

Nektar

3 megen nektar
2 en del nektar
1 lidt nektar

Pollen

3 meget pollen
2 en del pollen
1 lidt pollen
* pollen af høj biologisk værdi

Flere blomster i landbrugslandet

Danmarks samlede landbrugsareal udgør 2,65 mio. hektar, hvilket svarer til 62 % af Danmarks areal. Med så væsentlige arealer er det ikke uden interesse for bierne, hvordan landbrugslandet udvikler sig.

Omfanget af det dyrkede areal har ikke ændret sig væsentligt gennem de sidste hundrede år, men dyrkningsformen og antallet af landbrug er med til at ændre landbrugslandet. Derfor er det netop dette vi fokuserer på som biavlorganisation, og derfor er det netop her, der kan gøres en forskel.

Med stadig større bedrifter i landbruget, er mulighederne for en mere rationel produktion øget. Produktionsformen ses i disse år blandt andet ved

TILTAG, SOM KAN HJÆLPE BIERNE

Biernes muligheder i landbrugslandet, eller landbrugets muligheder for at påtænke bierne, er blandt andet påvirket af de krav og muligheder, som landbruget mødes af fra politisk side. For biavlerne er interessen rettet mod følgende:

Incitament til valg af bivenlige afgrøder

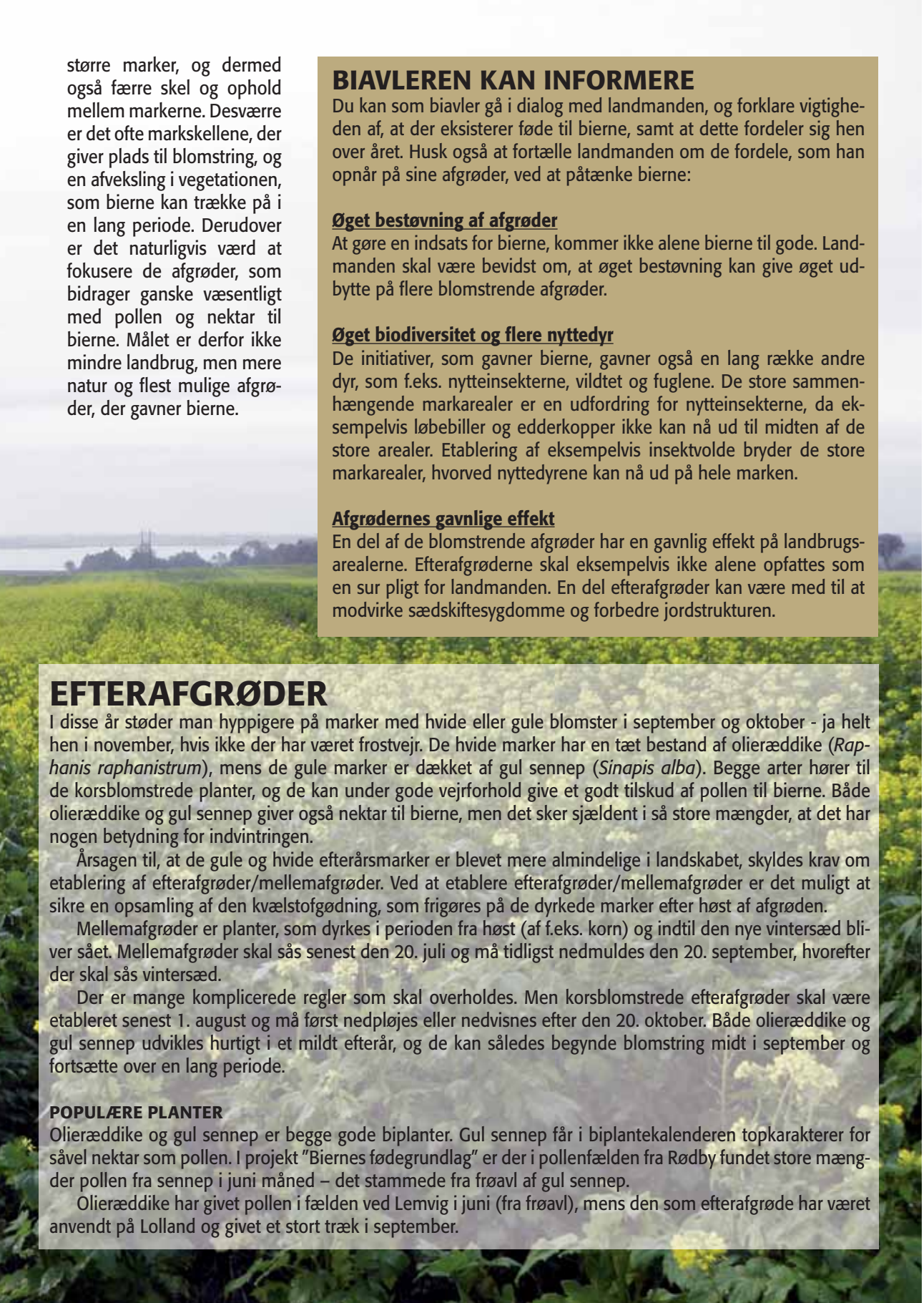
Landbrugets afgrødevalg er ofte præget af tilskudsordninger og lovkrav. Det er derfor vigtigt, at der stilles krav og gives incitament til valg af afgrøder, der giver næring til bierne. Dette blandt andet i form af blomstrende afgrøder, mellemafgrøder og efterafgrøder.

Forenkede muligheder for at etablere "vild natur" i landbrugslandet

Landbruget vil som udgangspunkt gerne gøre en indsats for naturen, men landmanden frygter konsekvenserne, da fejl i drift og indberetninger kan koste landmanden dyrt. Derfor er en forenkling af tilskudssystemet vigtig, således at landmanden ikke behøver at frygte for konsekvenserne, når der til gavn for naturen etableres insektvolde m.v.

Øge viden om naturen i landbruget

Da en væsentlig del af Danmark udgøres af landbrugsland, betyder det også, at en væsentlig del af den danske natur forvaltes af landmænd. Viden om naturforvaltning er derfor et *must*, og landbrugsuddannelserne bør i langt højere grad fokusere på god naturforvaltning.

større marker, og dermed også færre skel og ophold mellem markerne. Desværre er det ofte markskellene, der giver plads til blomstring, og en afveksling i vegetationen, som bierne kan trække på i en lang periode. Derudover er det naturligvis værd at fokusere de afgrøder, som bidrager ganske væsentligt med pollen og nektar til bierne. Målet er derfor ikke mindre landbrug, men mere natur og flest mulige afgrøder, der gavner bierne.

BIAVLEREN KAN INFORMERE

Du kan som biavler gå i dialog med landmanden, og forklare vigtigheden af, at der eksisterer føde til bierne, samt at dette fordeler sig hen over året. Husk også at fortælle landmanden om de fordele, som han opnår på sine afgrøder, ved at påtænke bierne:

Øget bestøvning af afgrøder

At gøre en indsats for bierne, kommer ikke alene bierne til gode. Landmanden skal være bevidst om, at øget bestøvning kan give øget udbytte på flere blomstrende afgrøder.

Øget biodiversitet og flere nyttedyr

De initiativer, som gavner bierne, gavner også en lang række andre dyr, som f.eks. nytteinsekterne, vildtet og fuglene. De store sammenhængende markarealer er en udfordring for nytteinsekterne, da eksempelvis løbebiller og edderkopper ikke kan nå ud til midten af de store arealer. Etablering af eksempelvis insektvolde bryder de store markarealer, hvorved nyttedyrene kan nå ud på hele marken.

Afgrødernes gavnlige effekt

En del af de blomstrende afgrøder har en gavnlig effekt på landbrugsarealerne. Efterafgrøderne skal eksempelvis ikke alene opfattes som en sur pligt for landmanden. En del efterafgrøder kan være med til at modvirke sædskiftesygdomme og forbedre jordstrukturen.

EFTERAFGRØDER

I disse år støder man hyppigere på marker med hvide eller gule blomster i september og oktober - ja helt hen i november, hvis ikke der har været frostvejr. De hvide marker har en tæt bestand af olieræddike (*Raphanus raphanistrum*), mens de gule marker er dækket af gul sennep (*Sinapis alba*). Begge arter hører til de korsblomstrede planter, og de kan under gode vejrforhold give et godt tilskud af pollen til bierne. Både olieræddike og gul sennep giver også nektar til bierne, men det sker sjældent i så store mængder, at det har nogen betydning for indvintringen.

Årsagen til, at de gule og hvide efterårsmarker er blevet mere almindelige i landskabet, skyldes krav om etablering af efterafgrøder/mellemafgørder. Ved at etablere efterafgrøder/mellemafgørder er det muligt at sikre en opsamling af den kvælstofgødning, som frigøres på de dyrkede marker efter høst af afgrøden.

Mellemafgørder er planter, som dyrkes i perioden fra høst (af f.eks. korn) og indtil den nye vintersæd bliver sået. Mellemafgørder skal sås senest den 20. juli og må tidligst nedmuldes den 20. september, hvorefter der skal sås vintersæd.

Der er mange komplicerede regler som skal overholdes. Men korsblomstrede efterafgrøder skal være etableret senest 1. august og må først nedpløjes eller nedvisnes efter den 20. oktober. Både olieræddike og gul sennep udvikles hurtigt i et mildt efterår, og de kan således begynde blomstring midt i september og fortsætte over en lang periode.

POPULÆRE PLANTER

Olieræddike og gul sennep er begge gode biplanter. Gul sennep får i biplantekalenderen topkarakterer for såvel nektar som pollen. I projekt "Biernes fødegrundlag" er der i pollenfælden fra Rødby fundet store mængder pollen fra sennep i juni måned – det stammede fra frøavl af gul sennep.

Olieræddike har givet pollen i fælden ved Lemvig i juni (fra frøavl), mens den som efterafgrøde har været anvendt på Lolland og givet et stort træk i september.

Vejkanter kan hjælpe bierne

Blomstrende vejkanter kan være vigtige levesteder for både planter og dyr. De kan være vigtige for honningbiernes trivsel i det åbne land, hvor bierne kan samle nektar og pollen i de perioder af sæsonen, hvor der ikke er blomstrende afgrøder på markerne.

Danmark har godt 70.000 km offentlige veje, og hvis vejkanternes gennemsnitlige bredde er to meter, så betyder det, at der er 28.000 ha vejkanter.

Der er i de senere år sket en betydelig forringelse af vejkanternes blomsterrigdom. I 1960'erne var urteagtige planter (som f.eks. røllike, mælkebøtte, høgeurt, høstborst, hvidkløver, kongepen og liden klokke) et almindeligt syn i vejkanterne. Disse blomstrende urter er blevet fortrængt af græsser og næringskrævende urter, og idag er det arter som kvik- og rajgræs, rød svingel, vild kørvel og pastinak, som udgør vejkanternes bevoksning.

Vejkanterne kan være vigtige levesteder og spredningsveje for planter og dyr, der er knyttet til lysåbne naturtyper. Vejkanterne er de mest besøgte og sete naturtyper i Danmark, og de kan være med til at give os alle en større naturoplevelse. Men det kræver en indsats fra både vejmyndighederne og landbruget.

For at få tidligere tiders blomsterflor tilbage, er det nødvendigt, at:

LANDMÆNDENE

- skal undlade at pløje helt ud over kanten af rabatten
- skal undlade at gøde og sprøjte vejkanterne (undersøgelser viser, at vejkanters fosforindhold er steget voldsomt i årene fra 1970 til 2002).

VEJMYNDIGHEDERNE

- skal sikre, at plejen af vejkanterne tilrettelægges på en sådan måde, at blomsterrigdommen øges.
- skal sikre, at næringsrige vejkanter slås tidligt på året (lige efter at mælkebøtterne er afblomstret).
- skal sikre, at det afklippede materiale fjernes, så næringsstofferne fjernes.
- hvis der er åben plantevækst og særlige planter eller sommerfugle, som indikerer en speciel flora, skal vejkanter først slås om efteråret.
- næringsfattige og tørre skråninger skal ikke nødvendigvis slås hvert år.
- skal sikre, at det afslåede materiale fjernes.
- bør undersøge, om det afslåede materiale kan indgå som biomasse i produktion af biogas.

VEJKANTER OG BIER

Honning- og humlebier kan skades af bilerne.

Små insekter bliver ofte tvunget udenom bilerne på grund af luftstrømningen langs siderne. Større insekter og småfugle er så tunge, at de ikke tvinges til side af luftstrømmene og derfor kolliderer med bilerne.

Chr. Schousboe (Tidsskrift for Biavl 1991, s. 300-302) har tidligere påvist, at det kan koste mange bier livet, såfremt staderne står nær en tæt trafikeret vej. **Sæt derfor bi-staderne væk fra vejen.**

Der er **ikke problemer med trafikforurening af honning**, selv om bierne trækker på blomster i vejkanter. Undersøgelser af honning fra byer med tæt trafik har vist, at honningen er ren.

	Dansk navn	Latinsk navn	Type	Formering
1	Agerkål	<i>Brassica rapa ssp. campestris</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
2	Agersennep	<i>Sinapis arvensis</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
3	Ager-Snerle	<i>Convolvulus arvensis</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
4	Agurk	<i>Cucumis sativus</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
5	Ahorn	<i>Acer pseudoplatanus</i>	Træ	Frø
6	Akeleje	<i>Aquilegia vulgaris</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
7	Alperose	<i>Rhododendron spp.</i>	Busk	Frø & Stikling
8	Alsikekløver	<i>Trifolium hybridum</i>	Flerårig plante (staude)	Frø
9	Anemone, Balkan-	<i>Anemone blanda</i>	Flerårig plante (staude)	Deling
10	Anemone, Blå	<i>Hepatica nobilis</i>	Flerårig plante (staude)	Deling
11	Anemone, Hvid	<i>Anemone nemorosa</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
12	Anisisop	<i>Agastache foeniculum</i>	Flerårig plante (staude)	Frø
13	Ask	<i>Fraxinus excelsior</i>	Træ	Frø
14	Asparges	<i>Asparagus officinalis</i>	Flerårig plante (staude)	Frø
15	Asters, Virgil-	<i>Aster amellus</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
16	Avnbøg	<i>Carpinus betulus</i>	Træ	Frø
17	Balsamin, Kæmpe-	<i>Impatiens glandulifera</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
18	Benved, Alm.	<i>Euonymus europaeus</i>	Busk	Frø
19	Berberis	<i>Berberis spp.</i>	Busk	Frø
20	Birk	<i>Betula spp.</i>	Træ	Frø
21	Bjørneklo	<i>Heracleum sphondylium</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
22	Blodribs	<i>Ribes sanguineum</i>	Busk	Stikling
23	Blomme	<i>Prunus domestica</i>	Træ	Frø & Stikling
24	Blåbær	<i>Vaccinium myrtillus</i>	Busk	Frø & Deling
25	Blåbær, Storfrugtet	<i>Vaccinium corymbosum</i>	Busk	Stikling
26	Blåhat	<i>Knautia arvensis</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
27	Blåmunke	<i>Jasione montana</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
28	Blåpude	<i>Aubretia spp.</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
29	Blåregn	<i>Wisteria sinensis</i>	Busk	Stikling
30	Blåstjerne	<i>Sherardia arvensis</i>	Urteagtig 1-2 årig	Deling
31	Boghvede, Alm.	<i>Fagopyrum esculentum</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
32	Borst, Høst-	<i>Leontodon autumnalis</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
33	Brandbæger	<i>Senecio spp.</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
34	Brombær	<i>Rubus fruticosus</i>	Busk	Frø & Stikling
35	Brunrod, Knoldet	<i>Scrophylaria nodosa</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
36	Bukketorn, Alm.	<i>Lycium barbarum</i>	Busk	Deling
37	Buksbom	<i>Buxus sempervirens</i>	Busk	Stikling
38	Buskpotentil, Alm.	<i>Potentilla fruticosa</i>	Busk	Frø & Deling
39	Bærmispel, Aks-	<i>Amelanchier spicata</i>	Busk	Frø
40	Bævreasp	<i>Populus tremula</i>	Træ	Stikling
41	Bøg	<i>Fagus silvatica</i>	Træ	Frø
42	Citronmelisse	<i>Melissa officinalis</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
43	Cikorie	<i>Cichorium intybus</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
44	Djævelsbid	<i>Succisa pratensis</i>	Flerårig plante (staude)	Frø
45	Dorothealilje	<i>Leucojum vernum</i>	Flerårig plante (staude)	Deling
46	Dragehoved	<i>Dracocephalum spp.</i>	Flerårig plante (staude)	Frø
47	Drejeblomst	<i>Physostegia virginiana</i>	Flerårig plante (staude)	Deling
48	Dueurt	<i>Epilobium spp.</i>	Flerårig plante (staude)	Frø
49	Dunhammer, Bredbladet	<i>Typha latifolia</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
50	Dværgmispel	<i>Cotoneaster spp.</i>	Busk	Frø & Stikling
51	Døvnælde	<i>Lamium album</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
52	Eg	<i>Quercus spp.</i>	Træ	Frø
53	El	<i>Alnus spp.</i>	Træ	Frø
54	Elm, Skov-	<i>Ulmus glabra</i>	Træ	Frø
55	Engkarse	<i>Cardamine pratensis</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø & Deling
56	Erantis	<i>Erantis hiemalis</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
57	Esparsette	<i>Onobrychis viciifolia</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
58	Euodia (Honningtræ)	<i>Euodia spp.</i>	Træ	Frø
59	Fersken	<i>Prunus persica</i>	Træ	Frø

Blomstring											
Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Oktober	Nektar	Pollen	Pollen protein %
				B	+	+			3	3 *	44
				B	+	+	+	+	3	3	34
				B	+	+	+		1	1	
				B	+	+			3	3	
			B						3	2 *	
			B	+	+				1	1	
			B	+					2	1	
			B	+	+	+			3	3 *	14
		B	+							3	
		B								3	
		B	+							3	
					B	+	+	+	3	1	
			B	+						1	33
					B	+			3	3 *	37
					B	+	+	+		2	
			B							2	
					B	+			1	1	
				B	+				1	1	
				B					2	2	29
		B	+							1 *	
			B	+					2	1	
		B	+						3	2	
			B						3	3	
			B						2	2	14
			B						3	3	14
				B	+	+			2	1	
				B	+	+			2	2	
		B	+	+					3	3	
			B						1	1	
			B	+	+	+	+		2	1	
				B	+	+			3	1	11
				B	+	+	+	+	1	1	
	B	+	+	+	+	+	+	+	1	1	17
				B	+	+			3	3 *	15
				B	+	+			2	2	
				B	+	+			1	1	
		B	+						2	2 *	30
			B	+	+	+	+		1	1	
			B	+					1	1	
		B	+							1 *	32
			B							2 *	17
				B	+	+	+		2	2	
				B	+	+			1	1	
				B	+	+	+		1	1	
					B	+	+	+	2	2	
				B	+	+	+		3	3	
				B	+	+				2	19
			B	+	+				3	2	
			B	+	+	+	+		3	2	
				B						1 *	31
	B	+	+							2	23
		B	+							1 *	26
	B	+							1	1	
	B	+							2	3	
				B	+	+			3	3	
					B	+			3	2	
	B	+							2	2	38

Dansk navn	Latinsk navn	Type	Formering
60 Fjeldribs	<i>Ribes alpinum</i>	Busk	Frø & Stikling
61 Fuchsia, Hæk-	<i>Fuchsia magellanica</i>	Busk	Deling & Stikling
62 Følfod	<i>Tussilago farfara</i>	Flerårig plante (staude)	Deling
63 Gedeblad, Dunet	<i>Lonicera xylosteum</i>	Busk	Frø & Stikling
64 Gederams	<i>Chamaenerium angustif.</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
65 Georgine	<i>Dahlia spp.</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
66 Græskar, Mandel-	<i>Cucurbita pepo</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
67 Grønkål	<i>Brassica oleracea</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
68 Guldregn, Alm.	<i>Laburnum anagyroides</i>	Træ	Frø
69 Guldstjerne, Alm.	<i>Gagea lutea</i>	Flerårig plante (staude)	Deling
70 Gulerod	<i>Daucus carota ssp. savita</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
71 Gyldenlak	<i>Cheiranthus cheiri</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
72 Gyldenris	<i>Solidago spp.</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
73 Gyvel, Alm.	<i>Cytisus scoparius</i>	Busk	Frø
74 Hassel	<i>Corylus avellana</i>	Busk	Frø & Deling
75 Havtorn	<i>Hippophae rhamnoides</i>	Busk	Frø & Deling
76 Hedelyng	<i>Calluna vulgaris</i>	Busk	Frø & Deling
77 Hestebønne	<i>Vicia faba</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
78 Hestehov	<i>Petasites spp.</i>	Flerårig plante (staude)	Deling
79 Hindbær	<i>Rubus idaeus</i>	Busk	Deling
80 Hindebæger, Tæt-bl.	<i>Limonium vulgare</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
81 Hjertensfryd	<i>Melissa officinalis</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
82 Hjertespad, Alm.	<i>Leonurus cardiaca</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
83 Hjortetaktræ	<i>Rhus typhina</i>	Træ	Deling
84 Hjortetrøst, Hampe-	<i>Eupatorium cannabinum</i>	Flerårig plante (staude)	Deling
85 Hjulkrone	<i>Borago officinalis</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
86 Honningurt	<i>Phacelia tanacetifolia</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
87 Hundetunge	<i>Cynoglossum spp.</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
88 Hvidkløver	<i>Trifolium repens</i>	Flerårig plante (staude)	Frø
89 Hvidtjørn	<i>Crataegus monogyna</i>	Træ	Frø
90 Hyacint	<i>Hyacinthus orientalis</i>	Flerårig plante (staude)	Deling
91 Hybenrose	<i>Rosa rugosa</i>	Busk	Frø & Deling
92 Hyld	<i>Sambucus nigra</i>	Busk	Frø
93 Hæg	<i>Prunus padus</i>	Busk	Frø
94 Hør	<i>Linum spp.</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
95 Ildtorn	<i>Pyracantha coccinea</i>	Busk	Frø
96 Isop	<i>Hyssopus officinalis</i>	Flerårig plante (staude)	Frø
97 Jakobsstige, Alm.	<i>Polemonium caeruleum</i>	Flerårig plante (staude)	Frø
98 Jasmin, Uægte	<i>Philadelphus coronarius</i>	Busk	Frø
99 Jomfru i det grønne	<i>Nigella damascena</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
100 Jordbær	<i>Fragaria spp.</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
101 Judaspenge	<i>Lunaria annua</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
102 Julerose	<i>Helleborus spp.</i>	Flerårig plante (staude)	Deling
103 Jødekirsebær	<i>Physalis alkekengi</i>	Flerårig plante (staude)	Deling
104 Kabbeleje, Eng-	<i>Caltha palustris</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
105 Kalkkarse, Fjeld-	<i>Arabis alpina</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
106 Kartebolle	<i>Dipsacus spp.</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
107 Kastanje, Ægte	<i>Castanea sativa</i>	Træ	Frø
108 Kastanje, Heste-	<i>Aesculus hippocastanum</i>	Træ	Frø
109 Katost	<i>Malva spp.</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
110 Kattehale	<i>Lythrum salicaria</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
111 Katteurt, Alm.	<i>Nepeta cataria</i>	Flerårig plante (staude)	Deling
112 Kejserkrone	<i>Fritillaria imperialis</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
113 Kiddike	<i>Raphanus raphanistrum</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
114 Kirsebær, Fugle-	<i>Prunus avium</i>	Træ	Frø
115 Kirsebær, Fuji	<i>Prunus incisa</i>	Træ	Frø & Stikling
116 Kirsebær, Sur-	<i>Prunus ceracus</i>	Træ	Frø
117 Kirsebærkornel	<i>Cornus mas</i>	Busk	Frø

Blomstring										Nektar	Pollen	Pollen protein %
Februar	Marts	April	Maj B	Juni +	Juli	August	September	Oktober				
					B	+	+	+		2	2	
	B	+	+							2	2	
			B	+						2	3	
										2	2	
					B	+				3	3	16
						B	+	+		1	3	
					B	+				2	2	38
			B							3	3	
			B	+						2	2	
		B	+							1	1	
					B					2	1	
				B						3	2	
					B	+	+			1	2	
		B	+	B	+					2	2	
	B	+									2 *	30
			B	+						1	1	
						B	+			3	1 *	14
			B	+	+	+				1	1	24
	B	+	+							3	3	
				B	+					3	2 *	
					B	+	+			2	2	
				B	+	+	+			2	2	
					B	+				3	2	
				B	+	+				1	1	
					B	+				2	2	
			B	+	+	+	+	+		3	2	
				B	+	+	+			3	3	
			B	+	+	+				2	1	
				B	+					3	3 *	35
				B						3	2	
		B	+							3	2	
				B	+						1	
				B							1	38
			B	+						2	2	29
				B	+					1	1	
				B	+					1	1	
					B	+	+			3	1	
				B	+					3	2	
					B	+	+			1	1	
				B	+	+	+			2	1	
			B	+	+					1	2	
			B	+						2	2	
B	+	+								3	3	
				B	+	+	+			1	1	
			B	+						2	2	
			B	+	+	+				3	2	
					B	+	+			2	2	
				B	+					3	1 *	
			B							3	3 *	27
					B	+	+			2	2	
						B	+			3	2	
					B	+	+			3	1	
			B							1	1	
				B	+	+	+			3	3	
			B							3	2	
			B							3	3	
			B	+						3	3	
			B							1	1	

	Dansk navn	Latinsk navn	Type	Formering
118	Kleopatras nål	<i>Eremurus robustus</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
119	Klokkeblomst	<i>Campanula spp.</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
120	Klokkelyng	<i>Erica tetralix</i>	Busk	Deling
121	Knopurt, Stor	<i>Centaurea scabiosa</i>	Flerårig plante (staude)	Frø
122	Kobjælde, Opret	<i>Pulsatilla vulgaris</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
123	Kongelys, Filtbladet	<i>Verbascum thapsus</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
124	Kornblomst	<i>Centaurea cyanus</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
125	Kornel, Rød	<i>Cornus sanguinea</i>	Busk	Frø & Stikling
126	Kortlæbe	<i>Teucrium massiliense</i>	Flerårig plante (staude)	Stikling
127	Kristtorn	<i>Ilex aquifolium</i>	Træ	Frø
128	Krognål	<i>Alyssum spp.</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
129	Krokus	<i>Crocus spp.</i>	Flerårig plante (staude)	Deling
130	Krumhals	<i>Anchusa arvensis</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
131	Kræge	<i>Prunus domestica ssp. insititia</i>	Træ	Frø
132	Kugletidsel, Glatbladet	<i>Echinops ritro</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
133	Kulsukker, Læge-	<i>Symphitum officinale</i>	Flerårig plante (staude)	Deling
134	Kvalkved, Alm.	<i>Viburnum opulus</i>	Busk	Frø & Deling
135	Kvæde, Japansk	<i>Chaenomeles japonica</i>	Busk	Frø
136	Kvæde, Æble-/Pære-	<i>Cydonia oblonga</i>	Træ	Frø
137	Kællingetand, Alm.	<i>Lotus corniculatus</i>	Flerårig plante (staude)	Frø
138	Kærmindesøster	<i>Brunnera macrophylla</i>	Flerårig plante (staude)	Deling
139	Lammeøre	<i>Stachys byzantina</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
140	Laurbærkirsebær	<i>Prunus laurocerasus</i>	Busk	Frø & Deling
141	Lavendel	<i>Lavandula spp.</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
142	Liguster	<i>Ligustrum vulgare</i>	Busk	Stikling
143	Liljekonvalbusk	<i>Clethra alnifolia</i>	Busk	Frø
144	Lind	<i>Tilia spp.</i>	Træ	Frø
145	Lobelie, Kant-	<i>Lobelia erinus</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
146	Lucerne	<i>Medicago sativa</i>	Flerårig plante (staude)	Frø
147	Lungeurt, Himmelblå	<i>Pulmonaria angustifolia</i>	Flerårig plante (staude)	Frø
148	Lupin, Gul	<i>Lupinus luteus</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
149	Læbeløs, Krybende	<i>Ajuga reptans</i>	Flerårig plante (staude)	Deling
150	Lærkespore, Gul	<i>Pseudofumaria lutea</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø & Deling
151	Løn, Spids-	<i>Acer platanoides</i>	Træ	Frø
152	Mahonie	<i>Mahonia aquifolium</i>	Busk	Deling
153	Majs	<i>Zea mays</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
154	Mandstro	<i>Eryngium spp.</i>	Flerårig plante (staude)	Frø
155	Melon, drivhus-	<i>Cucumis melo</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
156	Merian, Alm.	<i>Origanum vulgare</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
157	Mirabel	<i>Prunus cerasifera</i>	Træ	Frø
158	Mjødurt, Alm.	<i>Filipendula ulmaria</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
159	Morel	<i>Prunus avium</i>	Træ	Frø
160	Morgenfrue	<i>Calendula officinalis</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
161	Mosebølle	<i>Vaccinium uliginosum</i>	Busk	Frø
162	Musevikke	<i>Vicia cracca</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
163	Mynte	<i>Mentha spp.</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
164	Mælkebøtte	<i>Taraxacum officinale ssp.</i>	Flerårig plante (staude)	Frø
165	Mølleblomst	<i>Clarkia unguiculata</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
166	Navr	<i>Acer campestre</i>	Træ	Frø
167	Nøkkerose	<i>Nymphaea alba</i>	Flerårig plante (staude)	Deling
168	Oksetunge, Læge-	<i>Anchusa officinalis</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
169	Okseøj	<i>Glebionis spp.</i> (tidl. <i>Chrysanthemum</i>)	Urteagtig 1-2 årig	Frø
170	Paradisæble	<i>Malus baccata</i>	Træ	Frø
171	Peberbusk	<i>Daphne mezereum</i>	Busk	Frø
172	Perikum	<i>Hypericum spp.</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
173	Perlebusk	<i>Exochorda racemosa</i>	Busk	Frø & Deling
174	Perlehyacint	<i>Muscari armeniacum</i>	Flerårig plante (staude)	Deling

Februar	Marts	April	Maj	Blomstring			September	Oktober	Nektar 1	Pollen 1	Pollen protein %
				Juni	Juli	August B					
				B	+	+	+		2	2	
					B	+	+		3	2	
					B	+	+		2	2	24
			B						2	2	
					B	+			1	2	
				B	+				3	2	26
					B	+			1	1	
					B	+			3	2	
			B	+					2	2	
				B	+				2		
	B								1	3*	
			B	+	+	+	+		1	1	
		B	+						3	3	
					B	+			2	2	
				B	+	+			3	1	18
			B	+					1	1	
			B						3	2	
			B						3	3	
				B	+	+			2	2	36
			B	+					2	1	
					B	+			2	2	
			B	+					1	1	
					B	+			3	2	19
				B	+				3	2	
					B	+			2	1	
					B				3	1	
					B	+	+		1	1	
					B	+	+		3	2	
	B	+							2	2	
					B	+				1	34
			B	+	+				3	2	
			B	+	+	+	+		2	1	
			B						2	1*	
		B	+						1	3	
					B					2	15 (24)
					B	+	+		2	2	
			B						2	1	
					B	+	+		3	1	
	B	+							3	3	44
				B	+				3	2	
			B						2	2	
					B	+	+	+	1	1	
			B	+					2	2	
				B	+	+	+		2	2	
					B	+	+		3	1	
		B	+	+	+	+			3	3*	19
					B	+			2	1	
			B						3	2	
					B	+			1	1	55
				B	+	+			2	1	
				B	+				1	1	
											28
			B						3	3	
	B	+							2	2	
				B	+	+	+		2	2	30
			B	+					1	1	
		B							3	1	

	Dansk navn	Latinsk navn	Type	Formering
175	Phellodendron	<i>Phellodendron spp.</i>	Træ	Frø
176	Pibeved, Vellugtende	<i>Philadelphus coronarius</i>	Busk	Frø
177	Pieris, Japansk	<i>Pieris japonica</i>	Busk	Frø
178	Pil	<i>Salix spp.</i>	Busk	Stikling
179	Pil, Femhannet	<i>Salix pentandra</i>	Busk	Stikling
180	Pil, Grøn	<i>Salix x rubens</i>	Busk	Stikling
181	Pil, Grå-	<i>Salix cinerea</i>	Busk	Stikling
182	Pil, Selje-	<i>Salix caprea var. caprea</i>	Busk	Stikling
183	Pil, Krybende	<i>Salix repens var. repens</i>	Busk	Stikling
184	Pileurt	<i>Polygonum spp.</i>	Urteagtig 1-2 årig	Deling
185	Pinselilje	<i>Narcissus poeticus</i>	Flerårig plante (staude)	Deling
186	Porre	<i>Allium porrum</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
187	Pors, Mose-	<i>Myrica gale</i>	Busk	Frø & Deling
188	Primula	<i>Primula spp.</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
189	Purløg	<i>Allium schoenoprasum</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
190	Pære	<i>Pyrus communis</i>	Træ	Frø
191	Radise	<i>Raphanus sativus</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
192	Ranunkel	<i>Ranunculus spp.</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø & Deling
193	Raps, vår-	<i>Brassica napus</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
194	Raps, vinter	<i>Brassica napus</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
195	Reseda, Have-	<i>Reseda odorata</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
196	Ribs	<i>Ribes rubrum</i>	Busk	Frø & Stikling
197	Ridderspore	<i>Delphinium spp.</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
198	Robinie	<i>Robinia pseudoacacia</i>	Træ	Frø
199	Rose	<i>Rosa spp.</i>	Busk	Frø
200	Rybs	<i>Brassica rapa</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
201	Rødgran	<i>Picea abies</i>	Træ	Frø
202	Rødkløver	<i>Trifolium pratense</i>	Flerårig plante (staude)	Frø
203	Røn, Alm.	<i>Sorbus aucuparia</i>	Træ	Frø
204	Salvie, Læge-	<i>Salvia officinalis</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
205	Salvie, Staude-	<i>Salvia nemorosa</i>		
206	Skt. Hansurt	<i>Hylotelephium spp</i>	Flerårig plante (staude)	Deling
207	Sennep, Gul	<i>Sinapis alba</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
208	Serradel	<i>Ornithopus sativus</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
209	Silkeskørt	<i>Godetia spp.</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
210	Skabiose	<i>Scabiosa spp.</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
211	Skilla	<i>Scilla spp.</i>	Flerårig plante (staude)	Deling
212	Skovfyr	<i>Pinus sylvestris</i>	Træ	Frø
213	Skovranke	<i>Clematis vitalba</i>	Busk	Frø & Deling
214	Skrækker	<i>Ailanthus altissima</i>	Træ	Frø
215	Slangehoved, Alm.	<i>Echium vulgare</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
216	Slåen	<i>Prunus spinosa</i>	Busk	Frø
217	Snebær	<i>Symphoricarpos spp.</i>	Busk	Frø
218	Sneglebælg, Humle-	<i>Medicago lupulina</i>	Flerårig plante (staude)	Frø
219	Snepryd, Stor	<i>Scilla luciliae</i>	Flerårig plante (staude)	Deling
220	Snepude	<i>Iberis sempervirens</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
221	Solbrud	<i>Helenium autumnale</i>	Flerårig plante (staude)	Deling
222	Solbær	<i>Ribes nigrum</i>	Busk	Frø & Stikling
223	Solhat	<i>Rudbeckia spp.</i>	Flerårig plante (staude)	Deling & Frø
224	Solsikke, Alm.	<i>Helianthus annuus</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
225	Soløje	<i>Helianthemum spp.</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
226	Spergel, Alm.	<i>Spergula arvensis ssp.</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
227	Stedmoder, Alm.	<i>Viola tricolor</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
228	Stenkløver, Mark-	<i>Melilotus officialis</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
229	Stenkløver, hvid	<i>Melilotus alba</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
230	Stenurt, Bidende	<i>Sedum acre</i>	Flerårig plante (staude)	Deling
231	Stikkelsbær	<i>Ribes uva-crispa</i>	Busk	Frø & Stikling
232	Stjerneskaerm, Stor	<i>Astrantia major</i>	Flerårig plante (staude)	Deling

Blomstring										Nektar	Pollen	Pollen protein%
Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Oktober				
			B	B						3	1	
			B	+						1	1	
			B							1	1	
	B	+	+							3	3 *	22
			B	+								
			B	+								
		B	+									
		B	+									37
		B	+									39
					B	+				2	1 *	
			B							1	2	44
				B	+					2	1	
		B	+								2	21
		B	+								1	
				B						3	1	
			B							2	2	26
				B	+	+				3	2	
	B	+	+	+	+	+				1	2	
				B						3	3 *	32
			B							3	3 *	32
				B	+	+	+			3	2	
			B							2	2	
				B	+					1	1	
			B	+		+				3	2	
				B	+	+					3	
				B						3	3	44
				B	+						1 *	
		B	+	+	+					3	3 *	32
		B	+							2	3	35
			B	+						3	2	23
												23
					B	+	+			3	1	
				B	+	+				3	3 *	22
					B	+				3	2	
					B	+				1	1	
					B	+	+			2	1	25
	B	+								2	1	
			B	+							1 *	16
				B	+			1		1		
			B							1	1	
				B	+					3	2	44
			B							3	3	
				B	+					3		
			B	+	+	+	+			2	1	
B	+									2	1	
			B							1	1	
						B	+			1	3	
			B							2	1	
						B	+			1	2	
						B				2	2	31
				B	+						1	
				B	+	+	+			2	2	
	B	+	+	+	+	+				1	1	
					B	+	+			3	2 *	
					B	+	+			3	2 *	
				B	+					2	2	
			B							3	1	
				B	+	+				2	1	

	Dansk navn	Latinsk navn	Type	Formering
233	Stokrose, Læge-	<i>Althea officinalis</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
234	Storkenæb	<i>Geranium spp.</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
235	Sukkerløn	<i>Acer saccharinum</i>	Træ	Frø
236	Syren	<i>Syringa spp.</i>	Træ	Deling
237	Sæbeurt, Lav	<i>Saponaria ocymoides</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
238	Sølvblad	<i>Elaeagnus spp.</i>	Busk	Deling
239	Sølvlys	<i>Cimicifuga spp.</i>	Flerårig plante (staude)	Deling
240	Taks	<i>Taxus baccata</i>	Træ	Frø
241	Tidsel	<i>Cirsium spp./Carduus spp.</i>	Flerårig plante (staude)	Frø
242	Timian, Have-	<i>Thymus vulgaris</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
243	Tobak	<i>Nicotiana spp.</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
244	Tornblad	<i>Ulex europæes</i>	Busk	Frø
245	Torskemund, Vedbend-	<i>Cymbalaria muralis</i>	Flerårig plante (staude)	Deling
246	Tulipan	<i>Tulipa gesneriana</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
247	Tusindfryd	<i>Bellis perennis</i>	Flerårig plante (staude)	Deling
248	Tvetand, Rød	<i>Lamium purpureum</i>	Urteagtig 1-2 årig	Deling
249	Tyttebær	<i>Vaccinium vitis-idaea</i>	Busk	Frø & Deling
250	Tørstetræ	<i>Frangula alnus</i>	Træ	Frø
251	Valmue	<i>Papaver spp.</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
252	Vedbend	<i>Hedera helix</i>	Busk	Stikling
253	Vejbred	<i>Plantago spp.</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
254	Vin	<i>Parthenocissus</i>	Busk	Stikling
255	Vintergæk	<i>Galanthus nivalis</i>	Flerårig plante (staude)	Deling
256	Vinterkarse	<i>Barbarea vulgaris</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
257	Viol, Hunde-	<i>Viola canina</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
258	Viol, Marts-	<i>Viola odorata</i>	Flerårig plante (staude)	Frø & Deling
259	Violfrøstjerne	<i>Thalictrum delavayi</i>	Flerårig plante (staude)	Frø
260	Voldtimian	<i>Calamintha nepeta</i>	Flerårig plante (staude)	Deling
261	Vortemælk	<i>Euphorbia spp.</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
262	Vorterod	<i>Ranunculus ficaria</i>	Flerårig plante (staude)	Deling
263	Vrietorn	<i>Rhamnus cathartica</i>	Busk	Frø
264	Vårgyvel	<i>Cytisus praecox</i>	Busk	Frø
265	Vårlyng	<i>Erica carnea</i>	Busk	Frø & Deling
266	Æble, Have-	<i>Malus x domestica</i>	Træ	Frø
267	Æble, Skov- (Abild)	<i>Malus sylvestica</i>	Træ	Frø
268	Æble, Vild-	<i>Malus pumila</i>	Træ	Frø
269	Ærenpris	<i>Veronica spp.</i>	1-årig og flerårige planter (staude)	Frø & Deling
270	Ært, have-	<i>Pisum sativum hortense</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
271	Ærtetræ	<i>Caragana arborescens</i>	Træ	Frø
272	Æselfoder	<i>Onopordion acanthium</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
273	Øjeblikst	<i>Nemophila menziesii</i>	Urteagtig 1-2 årig	Frø
274	Åkande	<i>Nuphar lutea</i>	Flerårig plante (staude)	Deling

Blomstring										Nektar	Pollen	Pollen protein %
Februar	Marts	April	Maj	Juni B	Juli +	August +	September	Oktober				
			B	+	+	+				2	3	
										2	2	
		B								3	3	
			B								1	17
			B	+	+	+				2	2	
			B	+						1	1	
					B	+	+				3	
	B		+									
					B	+	+			3	2	22
					B	+	+			3	2	
					B	+	+			1	1	52
		B	+	+	+					2	2	28
			B	+	+	+	+			2	1	
		B	+								3	
	B		+	+	+	+	+	+			1	
		B	+	+	+	+	+	+		2	1	
			B	+						3	1	
				B	+					3	1	
				B	+	+					3 *	19
							B	+		2	2	
			B	+	+	+	+				1 *	30
					B	+	+			2	1	
	B	+								2	1	
			B	+						2	2	
			B	+						1	1	
	B	+								1	1	
				B	+					2	3	
				B	+	+	+	+	+	3	2	
				B	+	+	+	+	+	3	1	
	B	+	+							1	1	
			B	+						1	1	
			B	+						1	1	
B	+	+								2	1	
				B						3	3 *	
				B						3	3	
				B	+							
				B	+	+	+	+		2	1	
					B	+				1	1	
				B	+					2	1	
						B	+	+		2	2	
					B	+				2	1	
					B	+	+			?	?	41

Asparges

Latinsk navn: *Asparagus officinalis*

Anvendelse: Alm. asparges er en gammel kulturplante som har været dyrket i mere end 2.000 år. Det er de unge skud som udgør grøntsagen asparges (hvide asparges er hyppede).

Vækstform: Flerårig plante med busket vækst. Mens planten vokser samler den næring i rødderne. Først omkring 3 års alderen kan man begynde at høste asparges på dem. Til gengæld kan man derefter høste asparges på de samme planter i 10-15 år. Efter Skt. Hans lader man planten vokse videre og samle mere næring. På den måde kan man både få asparges (unge skud) og blomster med føde til bierne.

Udseende: 60-100 cm høj og ca. 60 cm bred. Stænglen er opret. Bladene er meget små og hindeagtige, mens sidegrenene er grønne, nåleformede og har overtaget bladenes fotosynteseproduktion. Alm. asparges har oftest enkønnede blomster og er særbo, så der er normalt tale om enten han- eller hunplanter. I de tidlige blomsterstadier har blomsterne både de hanlige og hunlige organer, men under udviklingen aborterer det ene sæt normalt, så blomsterne ender som enkønnede. Der findes dog også hermafroditter (blomster med begge køn). Blomsterne er grønligt-hvide til gulgrønne, hængende enlige eller 2-3 sammen og klokkeformede. Blomsten er dannet af 6 sammenvoksede kronblade, og enten et 3-fliget støvfang eller 6 støvdragere. Hanblomsterne er typisk lidt større end hunblomsterne (6 mm versus 4 mm lange) og åbnes lidt tidligere. Både han- og hunblomster har nektarier i bunden af klokken. Frugterne er op til 1 cm tykke, røde bær med 2-4 sorte frø.

Udbredelse: Alm. asparges er en strandplante fra Sydeuropa, Lilleasien og Nordafrika, hvorfra den er forvildet til og naturaliseret langs kysterne i det østlige Danmark. Desuden dyrkes den hist og her i haver og der er også en stigende professionel produktion (især på Sydfyn og i Lammefjorden).

Blomstringsperiode: Juni-juli.

Nektar: Alm. asparges producerer meget nektar og har 3 stjerner i Biplantekalenderen.

Pollen: Alm. asparges producerer også meget pollen og har 3 stjerner i Biplantekalenderen. Desuden er pollenet af en særlig god værdi for bierne.

Pollenfarve: Orange

Jordbund: Løs og ukrudtsfri jord med et højt kalkindhold (pH på ca. 7,5).

Lys/skygge: Sol.

Formering: Ved frø som sås i 2,5-5 cm dybde. Året efter kan småplanterne plantes ud. Alm. asparges er sart over for forstyrrelser, som derfor bør minimeres. Man kan også købe rødder til udplantning. Det er bedst at plante dem om efteråret, men ellers kan det gøres omkring april.

Andet: Alm. asparges bør stå i læ. Ved produktion af frø anbefales det at der er mindst én hanplante indenfor 1,5 m's afstand til hunplanterne, og mindst én hanplante pr. seks hunplanter. Desuden har man brug for ca. 3-6 bifamilier pr. ha til at sikre bestøvningen.

Foto: Neeløj

Asters

Latinsk navn: *Aster spp.*

Asters tilhører kurvblomstfamilien. Navnet Aster kommer fra græsk og betyder stjerne, hvilket hentyder til blomsterkurvens form. Astersslægten består nu kun af arter fra Europa. De andre arter uden for Europa tilhører nu andre slægter.

Anvendelse: Prydplante, snitblomst, tiltrækker sommerfugle (der er flere arter hvor larverne spiser asters) og som læplante (de høje typer).

Vækstform: Der er både etårige, toårige og flerårige arter.

Udseende: 10 cm – 2 m høj (afhænger af arten), opret og med stive stilke. Bladene er udelte og spredte. Asters er typisk meget blomsterrig. Kurvbladene er spiralformet taglagte. De tungeformede randblomster er typisk blå eller lilla, men findes også i hvide, røde og lyserøde nuancer. Skivekronerne (med de fertile blomster) er altid gule.

Udbredelse: Typisk engplanter. I Danmark er strand-asters (*A. tripolium*) temmelig almindelig. Desuden findes Virginia asters og pilebladet asters hist og her, og endelig er der mange forskellige sorter i haverne.

Blomstringsperiode: Juli til oktober (eller indtil frosten kommer).

Nektar: Der er stor forskel på nektarproduktionen mellem arterne. I Biplantekalenderen får virgilaster (*A. amellus*) 0 stjerner for betydningen af dens nektarproduktion for bierne, mens to andre asters arter hver har 3 ud af 4 stjerner i Bienenweide og ifølge Biplanter (temanr., 1994) er asters generelt en god nektargiver med 2 stjerner ud af 3 mulige. I virgilaster er der 36% sukker i nektaren. Efter bestøvningen skifter skive-kronen farve og nektarproduktionen ophører.

Pollen: Asters producerer en del pollen og har derfor 2 stjerner i Biplantekalenderen.

Pollenfarve: Varierer mellem arterne og sorterne, men typisk gulorange

Teoretisk honningudbytte pr. ha.: I Polen blev en aster art målt til at give ca. 30 kg honning pr. ha, hvilket er relativt lavt, men som sagt er der stor forskel på arternes nektarproduktion.

Jordbund: Næringsrig, gerne gødet med kompost, som kan hjælpe med at holde på fugtigheden.

Lys/skygge: Sol.

Formering: Asters kan deles (ældre planter) og plantes om foråret. Tag klumpen forsigtigt op når de nye skud er kommet, men stadig er små. Del klumpen i 15 cm stykker og plant med ca. 60 cm mellemrum. Kan også formeres via rodstiklinger og selvsåning.

Beskæring: Toppen bør aldrig skæres ned om efteråret. Det bedste nedskæringstidspunkt er samtidig med nyvæksten omkring marts/april.

Andet: Kan blive et besværligt ukrudt pga. lange vandrette rødder. De høje typer asters kan have brug for opbinding.

Foto: Bienenweide

Cikorie

Latinsk navn: *Cichorium intybus*

Et gammelt sagn fortæller at alm. cikorie er en fortryllet jomfru, som spejder med sine blå øjne, efter sin kæreste, der er rejst.

Anvendelse: Dyrkes bl.a. under navnet julesalat. Rødderne har været brugt som kaffeerstatning (bl.a. under salgsnavnet Richs). Blomsterne og de unge blade er spiselige og kan bruges f.eks. i salatskålen. I gamle dage blev planten brugt som lægeplante. Cikorierødder indeholder meget inulin (en sukkerart), hvilket bruges i fødevarerindustrien til modvirkning af diabetes, fedme og forbedring af fordøjelsen hos både mennesker og kæledyr. Forsøg har vist at cikorierødder givet til svin et par uger før slagtning forhindrer ornelugt og desuden virker effektivt mod Lawsonia, der giver diarré hos svin. Alm. cikorie har en kraftig rodvækst og kan bruges til jordløsning og som efterafgrøde, der optager kvælstof på markerne. Endelig tiltrækker alm. cikorie sommerfugle.

Vækstform: Flårig urt. Første år sætter planten lysegrønne rosetter af takkede blade, der kan drives som julesalat. Andet år og evt. senere sætter planten blomster.

Udseende: 40-80 cm høj plante med hvid mælkesaft. Kraftig pælerod. Stængel opret, hul, kantet, foroven med udspærrede grene. Stængelblade med få tænder, glat overside og stivhåret underside, stængelomfattende. Alm. cikorie tilhører kurvblomstfamilien og hver kurvblomst består af 20-30 blomster, hver med et tungeformet, 5-tandet kronblad og 5 sammenvoksede støvblade omkring en griffel med 2-fliget støvfang. Kurvblomsterne er 3-4 cm brede og enlige eller 2-3 sammen i de øvre bladhjørner. Blomsterfarven er forskellige nuancer af blå, sjældent hvid eller lyserød. Frugten er en nød uden fnok.

Udbredelse: Alm. cikorie er indført til Danmark af munke omkring år 1000. På marker og ruderater, langs vejkanter og i hegn. Temmelig sjælden i Nord- og Vestjylland, men almindelig i det øvrige Danmark.

Blomstringsperiode: Juni-september. Den enkelte kurvblomst er kun udsprunget én dag; fra tidlig morgen til cirka midt på dagen. Blomsterne drejer sig så de altid vender mod solen.

Nektar: Der er lidt uenighed om mængden af nektar. Ifølge Biplantekalenderen producerer alm. cikorie lidt nektar og har én stjerne (ud af tre mulige), men i den tyske Bienenweide angives produktionen til at være god og alm. cikorie har tre stjerner ud af fire mulige.

Pollen: Der er ligeledes uenighed om mængden af pollen. Ifølge Biplantekalenderen producerer alm. cikorie lidt pollen og har én stjerne (ud af tre mulige), mens den tyske Bienenweide angiver produktionen til at være god og giver alm. cikorie tre stjerner (ud af fire mulige). Ved fint vejr er pollenet tilgængeligt fra om morgenen, mens overskyet vejr og regnvejr forsinker frigørelsen af pollenet.

Pollenfarve: Gulhvid-grågul

Teoretisk honningudbytte pr. ha.: 100 kg. Alm. cikorie honning har et højere indhold af glucose end fruktose. Honningen har en speciel lidt grønlig gul farve.

Jordbund: Tør, kalk- og næringsrig lerbund.

Lys/skygge: Fuld sol.

Formering: Frøene spirer nemt og sås omkring 1. maj i rækker med 12-14 cm mellem planterne, 50 cm mellem rækkerne og 0,5-1 cm dybt. Alm. cikorie kan desuden vokse videre fra blot lidt afbrækket rodspids.

Andet: Alm. cikorie angribes nemt af storknoldet knoldebægersvamp, og derfor skal der gå mindst fire år fra der har været dyrket planter med hul stængel (f.eks. ærter, lupin og raps) til der dyrkes cikorie.

Foto: Gentofte Kommune

Følfod

Latinsk navn: *Tussilago farfara*

Navnet følfod skyldes at bladpladen har form som aftrykket af en lille hestehov.

Anvendelse: Medicinplante mod bl.a. forkølelse og astma. Tidligere brugt til plantefarvning.

Vækstform: Flerårig urt. Frøene spirer kort efter de er spredt omkring april-maj og i løbet af første år dannes pælerod, siderødder, og rhizomer (jordstængler). Andet år dannes bladene og sidst på sæsonen er blomsterknopanlæggene klar til det efterfølgende forår. Først tredje år blomstrer planten. I tiden fra frøspiring til blomstring kan rhizomerne blive over 1 meter lange.

Udseende: 5-20 cm høj. Lange, grenede jordstængler. Alm. følfod blomstrer inden de nye blade kommer frem. Blomsterstænglen har skælblade og blomsterne er gule. De er samlet i kurvblomster og består yderst af op til 300 hunlige randblomster som senere sætter frø, og inderst af ca. 30-50 hanlige skiveblomster der producerer både nektar og pollen. Randblomsternes krone er tungeformede og 8-10 mm lange, mens skiveblomsternes er klokkeformet. Frugterne er små nødder som har hvide fnog og spredes med vinden. Grundbladene kommer frem når blomsterne er afblomstrede. Bladene sidder i roset, de er 10-30 cm brede, nyreformede, hvidfildede på undersiden og holder hele sommeren.

Udbredelse: Vildtvoksende og almindelig i Danmark, bl.a. som pionerplante og ved vejskrænter, grøftekanter, søbredder og bebyggelser.

Blomstringsperiode: Marts-april. Hver kurvblomst holder ca. 9 dage og blomstrer kun ved temperaturer over 10°C.

Nektar: Alm. følfod producerer en del nektar og har to stjerner i Biplantekalenderen.

Pollen: Blomsten producerer meget pollen og har tre stjerner i Biplantekalenderen. Et forsøg i Polen nåede frem til at Alm. følfod producerer hvad der svarer til ca. 15 kg pollen pr. ha.

Pollenfarve: Brungul

Teoretisk honningudbytte pr. ha.: Et polsk studie kom frem til ca. 60 kg, mens et belgisk studie nåede op på ca. 100 kg.

Foto: Bo Brunner

Jordbund: Kalkholdig, fugtig og leret jordbund.

Lys/skygge: Lys.

Formering: Ved frø og ved udløbere. Blot et lille stykke af rhizomen på et par cm kan blive til en ny plante.

Andet: Hele planten er middel giftig, og det er forbudt at sælge Alm. følfod i urtete. Alm. følfod kan desuden være et besværligt ukrudt pga. jordstænglerne.

Hassel

Latinsk navn: *Corylus avellana*

Der findes flere sorter af alm. hassel. Desuden findes der mange sorter af den Sydeuropæiske art, Storfrugtet hassel (*Corylus maxima*), som giver større og flere nødder og er velegnet til havebrug. Skov- og Naturstyrelsen anbefaler dog at man holder sig til sorter af alm. hassel til brug i landskabet.

Anvendelse: Som frugttræ, i læhegn og ved tiltrækning af dyreliv. Nødderne har altid været værdsat, men også bladene har været høstet til dyrefoder. De lige skud har været brugt til mange ting, bl.a. flettet hegn, fiskeruser, bønnekastager og redskaber.

Vækstform: 3-6 m høj, tæt løvfældende busk, normalt med mange stammer.

Udseende: Bladene er hårede, bredt ægformede med dobbelt savtakket rand og tydelige bladnerver. Hunblomsterne er små med udragende, røde støvfang. Hanblomsterne er samlet i rakler. Nødderne, der sidder 1-4 sammen, er 1,5-2 cm lange med klokkeformet, fliget hase og modner omkring september.

Udbredelse: Vildtvoksende i skove og krat, samt plantet i hegn, parker og haver. Busken er almindelig i DK.

Blomstringsperiode: Februar-april. Alm. hassel blomstrer før løvspring, og blomstringen varer ca. 2 uger. Alm. hassel begynder at blomstre, når den er ca. 6-7 år gammel.

Nektar: Alm. hassel producerer ikke nektar. Busken er vindbestøvet og skal ikke tiltrække insekter.

Pollen: Alm. hassel giver meget pollen og har 3 stjerner i biplantekalenderen. En enkel rakel har ca. 1.000 støvknapper, som tilsammen giver ca. 4 millioner pollenkorner. Pollenet har ca. 30% protein og 4% fedt. Svenske forsøg har vist at bierne fint kan opfostre yngel på hasselpollen. Bierne samler villigt pollenet, hvis afstanden til buskene er kort. På grund af den tidlige blomstring bliver biernes forråd af hasselpollen normalt brugt fuldstændigt, og det er sjældent at finde hasselpollen i forbindelse med pollenanalyser af honning.

Pollenfarve: Gulbrun ●

Honningdug: Alm. hassel har 1 stjerne (ud af 3 mulige) i den norske Biplanteboken.

Jordbund: Fugtig, næringsrig og kalkrig, men klarer sig også på mindre gode jorde.

Lys/skygge: Fuld sol til halvskygge.

Formering: Alm. hassel formeres nemt ved at så nødder (modne, friske og med skal), men p.g.a. krydsbestøvningen kender man ikke de nye buskes nødderets kvalitet før efter 6-7 år. Vil man have sortsægte buske, må man formere dem vegetativt. Dette kan gøres enten ved podning eller ved aflægning, hvor man bøjer unge skud ned til jorden, og hypper jord op omkring knopperne på de nedbøjede grene. Efter 1-2 år har skuddet slået rødder og kan frigøres fra moderbusken.

Beskæring: Hver stamme kan blive op til 80 år gammel, men da busken kan blive ved med at sætte nye skud, kan alm. hassel blive flere hundrede år gammel. Alm. hassel kan skæres helt ned til roden. Når nødderne er rystet af busken om efteråret, kan det være en god idé at beskære den, så der kommer lys og luft til de blivende grene. Det fremmer frugtsætningen og hæmmer svampesygdomme. I de første år efter plantning beskæres de kraftige skud. Når busken er vokset til kan den tyndes årligt ved at skære udvalgte skud af ved basis.

Plantetidspunkt: Hasselbuske fra f.eks. planteskoler plantes om efteråret. Nødderne sås om efteråret i kasser beskyttet mod mus m.m. De fleste vil spire om foråret, og er efter 3 år i et frøbed klar til at blive plantet på deres blivende sted.

Andet: Alm. hassel er selvsteril, så ønsker man mange nødder, er det en god idé at plante forskellige sorter tæt sammen (maks. 30-40 m imellem). Busken er medium vindstærk, og den vil på udsatte steder trives bedst i læsiden af f.eks. hegn og skovbryn. Pollenet kan fremkalde allergi.

Foto: Marco Moretti

Haveerantis

Latinsk navn: *Eranthis hyemalis*

Haveerantis hedder også Vinterblomme. Det latinske navn betyder "vinterlig forårsblomst".

Anvendelse: Prydplante, forårsbunddækkeplante. Erantis kan danne et gult tæppe, som efter afblomstringen fremstår som et grønt bunddække.

Vækstform: Flerårig knoldvækst. Unge knolde danner kun blade, mens flere år gamle knolde desuden danner stængler med højblade og blomster.

Udseende: 5-15 cm høj. Blomsterne er gule og dufter. De har 6 gule bægerblade og 6 små kræmmerhusformede honningblade (omdannede kronblade) med nektar. Blomsterne reagerer på luftens temperatur og forbliver lukkede på kolde dage. Kun når temperaturen når over ca. 10 °C åbnes blomsterne. For os ser blomsterne ensfarvede ud, men for bierne er de tofarvede. Bægerbladene reflekterer UV stråler, mens honningblade og støvdragere absorberer (opsuger) UV. Desuden reflekterer erantis kraftigt nær infrarøde stråler, hvilket tilsammen med de skålformede bægerblade giver blomsten en lidt højere temperatur. Det er attraktivt for de besøgende insekter på denne årstid. Lige under blomsten sidder 3 højblade. Løvbladene er langstilkede og runde med 5-7 hånddelte lapper, og kommer frem efter blomstring.

Udbredelse: Erantis er kommet til Danmark fra Sydeuropas Middelhavsområde i det 16. århundrede, og findes hist og her i haver, parker og skove i Østjylland og på øerne. I resten af Danmark er den sjælden eller manglende.

Blomstringsperiode: Februar til april. Erantis er afhængig af temperaturen; jo varmere jo tidligere blomstrer den. Ved at have erantis på både lune og mindre lune steder kan blomstringsperioden forlænges. Erantis blomstrer i 4-6 uger. På grund af årstiden er det vigtigt at erantis er tæt på bistaderne.

Nektar: Erantis producerer ca. 1,46mg nektar i døgnet. Sukkerprocenten er gennemsnitlig 26 og én blomst kan således producere 0,38mg sukker/døgn. Det vil sige at der skal godt 2.6 millioner blomster til et kg erantissukker. I Biplantekalenderen har den 2 stjerner.

Pollen: Erantis producerer meget pollen og har 3 stjerner i Biplantekalenderen. Bierne kan have så travlt med at indsamle erantispollen, at de ikke får det stampet ordentlig fast i cellerne, så tavlerne drysser hvis man løfter dem.

Pollenfarve: Gul ●

Jordbund: Erantis trives godt i de fleste veldrænedede jorde.

Lys/skygge: Fint med fuld sol i blomstringstiden og halvskygge efterfølgende.

Formering: Bedst ved frø, men kan også formeres ved knolddeling.

Plantetidspunkt: Knolde plantes i efteråret i ca. 5 cm's dybde med 5 cm imellem. Frøkapsler høstes i maj, når frøene er modne og inden kapslerne åbnes. De tørres 1-2 uger indtil frøene nemt falder ud og spredes over jorden et uforstyrret sted (f.eks. mellem løvfældende buske og træer). Næste forår spirer frøene med kimblade, som ikke ligner erantisblade. Når frøplanten er ca. 4 år gammel, har knolden oplagret nok næring til at den kan blomstre.

Andet: Hele planten er giftig og smager efter sigende forfærdelig.

Foto: Finn Christensen

Hestehov

Latinsk navn: *Petasites spp.*

I Danmark findes fem arter af hestehov: Rød Hestehov (*Petasites hybridus*), som er den mest almindeligt forekommende i Danmark; Hvid Hestehov (*P. albus*); Vellugtende Hestehov (*P. fragans*); Filtet Hestehov (*P. spurius*) og Japansk Hestehov (*P. japonicus*).

Skræppe og Tordenskræppe er synonymer for Hestehov.

Anvendelse: Rød Hestehov er indført i landet som lægeplante. Rodstængelen indeholder olie, som anses at virke mod pest. Planten er også brugt mod gigt, hoste og udslæt. Man må fraråde at anvende planten indvortes, da den er giftig.

Vækstform: Flerårig urt. Planten er tvekønnet, men i Danmark er de fleste hestehovplanter, hvis ikke alle, hanplanter. Hos Rød Hestehov skyder den bladløse blomsterstængel frem fra bar jord inden løvspring. Andre arter har blomster og løv mere eller mindre samtidigt. Planten har kraftige vandrette jordstængler, som spreder sig.

Udseende: Blomsterstanden er en 30-50 cm høj stængel med 15-45 blomsterkurve (afhængig af arten) med skællignende blade. Farven er hvid eller rødlig.

Blade: Blade skyder fra jordstængel og har 0,5-1,5 m lange stængler. Rød Hestehov har bredt hjerteformede blade, som er 50-70 cm brede. Hvid Hestehov har nyreformede blade, som er 15-20 cm brede. Filtet Hestehov har spydformede og filtede blade, senere på sæsonen forsvinder filten på undersiden.

Udbredelse: Rød og Hvid Hestehov er almindelig i Danmark. Vellugtende Hestehov findes kun på Bornholm. Filtet Hestehov findes på Øerne og Bornholm på fugtige, sandede strandvolde og strandbrede.

Blomstringsperiode: Marts-april (maj).

Nektar: Hestehov er en god nektarkilde.

Pollen: Hestehov er en god og værdifuld pollenkilde i det tidlige forår.

Pollenfarve: hvid/grålig

Teoretisk honningudbytte: Hestehov blomstrer så tilpas tidligt, at der ikke kan forventes honningudbytte, men planten har stor værdi som tidlig trækkilde og medvirker derved til at stimulere dronningens æglægning.

Jordbund: Næringsrig, fugtig/våd jord. Vokser ved vandløb, vejkanter og gammel havejord. Filtet Hestehov på vokser i sandede, fugtige jorde.

Lys/skygge: Rød Hestehov trives bedst i sol/halvskygge, mens Hvid og Filtet Hestehov har det bedst i halvskygge/skygge.

Formering: De danske kloner er hankloner og bærer ikke frø. Planten formeres ved deling eller rodstiklinger.

Andet: Rød Hestehov er opført på Skov- og Naturstyrelsens liste over invasive arter, og den må ikke sættes ud i naturen.

Foto: Tapani Ranta

Hjortetrøst

Latinsk navn: *Eupatorium cannabinum*

Hjortetrøst tilhører kurvblomstfamilien. Den vokser på fugtig eller våd næringsrig mineralbund langs vandløb, i åbne løvskove og på strandbredder.

Vækstform: Hjortetrøst er en flerårig plante. Vækstformen er opret og planten bliver 30-150 cm høj.

Udseende: Den oprette stængel er rødbrun og dunhåret, og forgrenet foroven. Bladene er modsatte, groft savtakkede, hampagtige og håndsnitdelte i 3-5 mindre blade. Blomsterstanden er kvastagtig og består af kurve med 4-6 rørformede, lyserøde, violette eller sjældent hvide blomster. Kurvbladene er få, lange og rødlig. Griflen rager langt ud. Frugten er ca. 3 mm, kantet og sort med hårfnok.

Udbredelse: Hjortetrøst er almindelig udbredt i en stor del af Danmark, optræder dog sporadisk i Nordjylland og er sjælden i Vestjylland. Den er ret almindelig i det øvrige Norden.

Blomstringsperiode: Blomstrer fra juli til september. Blomsterne tiltrækker ikke kun honningbier, men også kort- og langtungede humlebier, solitære bier og sommerfugle.

Nektar: Ifølge Biplantekalender giver hjortetrøst en del nektar (to ud af tre mulige stjerner).

Pollen: Ifølge Biplantekalenderen giver hjortetrøst en del pollen (to ud af tre mulige). I projekt "Biernes fødegrundlag" blev der i nogle af prøverne fundet større mængder hjortetrøstpollen (op til 82 %) i perioden fra midt i juli til slutningen af august.

Jordbund: Foretrækker fugtig bund, men kan vokse i almindelig havejord, der ikke er tør.

Lys/skygge: Vokser i både lys og skygge.

Formering: Formeres ved deling af planter eller frøformering.

Plantetidspunkt: Planten sås på plantestedet om efteråret eller sås inde om foråret og udplantes senere. Som andre stauder er det bedst at plante hjortetrøst forår eller efterår, ikke mindst fordi planten da er lettest at håndtere. I foråret er den ikke udvokset og om efteråret kan den klippes ned efter blomstring.

Beskæring: Planten visner ned om efteråret for at skyde igen til foråret. Er den begyndt at fylde for meget i bredden, graver man det overskydende af planten væk.

Foto: Torben Overgaard

Hjulkrone

Latinsk navn: *Borago officinalis*

Alm. hjulkrone kaldes også "Agurkeurt", da planten har agurkeagtig lugt og bladene smager af agurk.

Anvendelse: Medicinplante både tidligere mod en lang række sygdomme, og nu pga. frøenes indhold af gamma-linolensyre (GLA). Desuden som krydderurt (hele planten er spiselig), prydblade og biplante. Blomsternes farvestof har været brugt til blåfarvning, og de blå blomster bruges stadig til pynt f.eks. i salater, på kager og i isterninger. Bruges desuden i brakmarker og vildtagre, hvor den tiltrækker insekter.

Vækstform: Hurtigvoksende, enårig, opret (15-130 cm) kraftig, stærkt forgrenet urt. Fra hjulkrone er sået om foråret til den blomstrer går der ca. 12 uger.

Udseende: Meget forgrenet pælerod. Stænglen er hul og saftig. De skruetillede blade er elliptiske til ægformede med bølget hel rand. Både stængler, blade og bægerblade er dækket af stive hår. De nikkende blomster er samlet i svikler. Kronbladene er rødlige når de springer ud, senere bliver de blå. Farveskiftet sker fordi cellesaften i de unge blomster er sur, hvorimod den er basisk i de ældre blomster. Kronen består af fem glatte, sammenvoksede, men stærkt fligede kronblade med nektarlinjer, som reflekterer ultraviolet lys. I svælget af kronen er der fem hvide svælgskæl. De mørke støvblade er vokset fast på kronen og samlet kegleagtigt midt i blomsten. De har hver en opadrettet blå udvækst, som bierne holder sig fast ved. Mellem støvdragernes grund er indgangen til nektariet. Nektaren stiger op gennem det korte kronrør og er tilgængeligt for bierne. I midten af blomsten er den trådformede griffel anbragt midt i den 4 rummede frugtknude. Efter bestøvning af blomsten vokser bægerbladene til dobbelt størrelse, og pga. et stort indhold af klorofyl hjælper de med at samle energi til frøenes udvikling.

Udbredelse: Hjulkrone stammer fra Lilleasien, og er formodentlig kommet til Europa via araberne og derefter spredt ud over en del af Europa med romerne, og videre til Skandinavien med munke, der dyrkede den som læge- og krydderurt. I Danmark findes den dyrket i haver, vildtagre og (brak)marker, samt forvildet hist og her på agerjord, ruderaer og ved bebyggelser.

Blomstringsperiode: Juni-september, evt. indtil frosten kommer. Hver enkel blomst er kun åben 1-2 dage.

Nektar: Alm. hjulkrone producerer meget nektar og har tre stjerner i Biplantekalenderen. Nektarproduktionen varierer fra 5,0 – 8,1 mg pr. døgn, og er størst omkring kl. 13. Sukkerindholdet ligger på 19-52%. Bierne er meget glade for hjulkrone, og der er eksempler på hvidkløvermarker som ikke blev bestøvet pga. konkurrencen fra hjulkrone.

Pollen: Alm. hjulkrone producerer en del pollen og har to stjerner i Biplantekalenderen. Da pollenkornene er relativt store kan bierne nemt filtrere størstedelen fra, og hjulkronehonning indeholder derfor relativt få pollenkorn. Man siger at hjulkronepollen er underrepræsenteret.

Pollenfarve: Grå

Teoretisk honningudbytte pr. ha.: 59-211 kg ifølge tysk kilde (Maurizio & Grafl), 200 kg ifølge belgisk kilde (Janssens *et al.*) og 360-400 kg ifølge sovjetisk kilde (Pel'menev *et al.*).

Jordbund: Alm. hjulkrone stiller ikke de store krav til jordbunden, blot den er veldrænet.

Lys/skygge: Sol.

Formering: Frø. Formerer sig let ved selvsåning. Alm. hjulkrone giver mere end dobbelt så mange frø (369 kg pr. ha) ved bibestøvning som uden (163 kg pr. ha). Frøene kan sås fra april – juni. Lys hæmmer frøspiringen, så en sådybde på 2,5-3 cm anbefales. Planteafstand 10-15 cm og rækkeafstand 50 cm. Udsædsmængde: 2,5 kg pr. 1.000 m².

Andet: Tørkefølsom.

Foto: www.wikipedia.org

Hvid kalkkarse

Latinsk navn: *Arabis caucasica*

Der findes omkring 120 arter af enårige og flerårige (stauder) i *Arabis*-slægten. Hvid kalkkarse tilhører korsblomstfamilien ligesom bl.a. raps.

Anvendelse: Prydplante, bunddække, stenbed, traditionel biplante omkring bigårde, tiltrækker desuden sommerfugle, spiselige blomster.

Vækstform: Pudedannende staude.

Udseende: 15-30 cm høj. Lyst filthåret med en eller flere bladrosetter. Kronbladene er hvide og 9-18 mm lange. Der findes dog også mange sorter med blomster i rosa nuancer. Blomsten har fire kronblade og to par nektarier i bunden. Frugten, som hedder en skulpe, er 4-7 cm lang.

Udbredelse: Hvid kalkkarse stammer fra Kaukasus og er indført til Danmark, hvor den primært findes i haver og parker.

Blomstringsperiode: April-juni.

Nektar: Hvid kalkkarse producerer meget nektar og har 3 stjerner i Biplantekalenderen. Nektaren er nemt tilgængelig og bierne trækker gerne på den.

Pollen: Hvid kalkkarse producerer en del pollen og har derfor 2 stjerner i Biplantekalenderen.

Pollenfarve: Hvidgul

Jordbund: Fugtig, kalkrig og grusrig (veldrænet) bund.

Lys/skygge: Bedst med fuld sol, men tåler også halvskygge.

Formering: Formeres nemt ved deling. Hvid kalkkarse kan også formeres ved stiklinger, som tages i september og stikkes i jord på et beskyttet sted, der holdes fugtigt. Om vinteren skal stiklingerne beskyttes mod frost og kan som regel udplantes om foråret. Endelig kan hvid kalkkarse også formeres ved frø, som normalt spirer efter 20-25 dage. Frøene sås på jordoverfladen af et ca. 20°C varmt, veldrænet såbed.

Andet: *A. alpina* subsp. *caucasica* er synonym for hvid kalkkarse, og i planteskoler bliver planten nogle gange tilbudt under navnet *A. alpina*, da man tidligere troede at hvid kalkkarse var en underart af denne.

Foto: D. Hochmayr

Foto: Jan Selve Borlaug

Hvid stenkløver

Latinsk navn: *Melilotus alba*

"Meli" i det latinske navn er græsk og betyder honning. Alle arter af stenkløver er gode biplanter og kaldes "Honigklee" på tysk, altså honningkløver. Hvid stenkløver kaldes også *M. albus*.

Anvendelse: Biplante, jordløsning, grøngødning, tidligere brugt til garnfarvning (rødbrun).

Vækstform: Toårig urt. Første år dannes en lille roset af blade. Andet år skyder planten i vejret.

Udseende: Kraftig, dybtgående pælerod der har symbiose med kvælstoffikserende bakterier. 30-150 cm høje, oprette, grenede stængler. Bladene er trekoblede med savtakket rand. De hvide ærteblomster er 4-5 mm store og sidder i endestillede klaser. Bælgen er 3-5 mm lang, glat, mørkebrun, rynket, med oftest kun ét frø.

Udbredelse: Almindelig i Danmark. Vokser typisk ved vejkanter, ruderater, kalkbrud og affaldspladser.

Blomstringsperiode: Juli-september (eller indtil nattefrost).

Nektar: Hvid stenkløver giver meget nektar med 35% sukker. Planten har tre stjerner i Biplantekalenderen, og bierne er meget glade for blomsterne.

Pollen: Hvid stenkløver producerer en del pollen og har to stjerner i Biplantekalenderen samt et plus for ekstra god biologisk værdi af pollenet.

Pollenfarve: Sennepsgul ●

Teoretisk honningudbytte pr. ha.: 200 kg. Stenkløverhonning er lys og har en mild smag som kan få en peberlignende aroma.

Jordbund: Tørre, let saltholdige eller næringsfattige jorde (pionerplante). På sandede jorde kan rødderne nå ned i 2 m dybde. Hvid stenkløver kan gennembryde en pløjesål og kan derfor bruges til jordløsning.

Lys/skygge: Lys.

Formering: Frø. Kan med fordel sås med dæksæd som majs eller korn.

Andet: Meget tørkeresistent. Planten dufter af kumarin (som nyslået hø), men da kumarin har en blodfortyndende effekt er hvid stenkløver uegnet til dyrefoder i frisk eller ensileret tilstand (dog er planten god som gennemtørret hø).

Foto: Estorniz

Hvidkløver

Latinsk navn: *Trifolium repens*

Hvidkløver tilhører bælplanternes familie. Det er en meget almindelig plante, som forekommer over hele landet. Hvidkløver forekommer naturligt på afgræssede marker, grøftekanter og græsplæner, og i høj grad som udsået plante. Den bruges meget i økologiske marker, da den gennem symbiose med kvælstoffikserende bakterier er i stand til, at berige jorden med kvælstofgødning.

Vækstform: Hvidkløver er en flerårig urt, der former sig vegetativt ved krybende rodslående stængler på 10 – 30 cm. De udspringer fra hovedroden, som har en forholdsvis kort levetid på 2 – 4 år, men da der hele tiden dannes nye rødder, kan planten formere sig vegetativt, så længe forholdene tillader det. Hvidkløver kan danne tætte bestande.

Udseende: Planten har tredelte blade med ovale eller omvendt ægformede afsnit. De har ofte hvide tegninger. Blomsterne sidder i tætte hoveder. Blad- og blomsterstilke udspringer fra de krybende stængler. Planten er derfor ganske lav og kan tåle en tæt afgræsning. De enkelte blomster er typiske 5 tallige "ærteblomster" med et stort opadvendt kronblad (fanen), to sidestillede kronblade (vingerne) og to delvist sammenvoksede kronblade (kølen), som omslutter strøvdreger, støvfang og frugtanlæg.

Hvidkløver kan danne tætte bestande, så marker med hvidkløver i blomstringstiden kan være næsten helt hvide af blomster.

Udbredelse: Hvidkløver er naturligt udbredt over hele Europa og Asien på afgræssede arealer. I Danmark er frøavl af hvidkløver koncentreret på Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm, mens anvendelsen i afgræsningsmarker er mest udbredt i Jylland og særligt på økologiske kvæggårde, hvor køerne kommer på græs om sommeren. På naturarealer findes hvidkløver udbredt over hele landet.

Blomstringsperiode: Blomstringen starter normalt midt i juni. Til frøavl tilstræbes en hurtig og ensartet blomstring over hele marken og en hurtig bestøvning, for at kunne høste størst muligt frøudbytte. I marker, som afgræsses, kan der løbende dannes nye blomster, så blomstringen kan fortsætte helt hen til slutningen af september.

Nektar: Hvidkløver er en af vores vigtigste træklplanter. Den kræver dog såvel varme som fugtighed for at give meget nektar.

Pollen: I projekt "Biernes fødegrundlag" har hvidkløver vist sig at være Danmarks vigtigste biplante, og den giver rigeligt med pollen helt fra midten af juni til slutningen af september. Pollen fra hvidkløver har et højt proteinindhold på 35% og angives at have høj næringsværdi for bierne.

Pollenfarve: "Rugbrødsfarvet" ●

Jordbund: Hvidkløver trives godt på god næringsrig kalkholdig jord, men klarer sig også på mindre gode jorde.

Lys/skygge: Trives bedst i fuld sol.

Formering: Sker i naturen vegetativt og med frø. Til produktionsformål sker formeringen med frø, som med fordel sås om foråret.

Foto: Jan Sæther

Kartoffel

Latinsk navn: *Solanum tuberosum* L.

Kartofflen stammer oprindeligt fra Andesbjergene i Peru og Chile. Den kom til Europa med de spanske erobrere. Kartofflen kom til Danmark allerede i 1600-tallet, men kun som en eksotisk urt i botaniske samlinger. Først i 1800-tallet blev den en almindelig kulturplante i Danmark. Kartoffler dyrkes i dag overalt i Danmark. Den erhvervsmæssige dyrkning er dog især udbredt på sandede, magre jorder i det vestlige og nordlige Jylland. Men også på øerne dyrkes en del kartofler på sandmuldede jorder, bl.a. Lammefjorden. Kartoffler lider under vandmangel, så på de helt lette jorder er det nødvendigt, at kunne vande afgrøderne.

Anvendelse: Kartofflen dyrkes på grund af de store, stivelsesholdige knolde, som sidder på underjordiske stængler. Alle plantens grønne dele er giftig. Det gælder også knolde som har ligget i lys og blevet grønne.

Vækstform: Kartoffelplanten er en urteagtig plante på 30 – 100 cm. Den er sædvanligvis enårig med en opret vækst. Spredte fjersnitdelte blade med runde helrandede bladafsnit. Blomsterne sidder i små kvaste for enden af stilkene. De er som regel violette eller hvide.

Blomstringsperiode: Blomstringen kan strække sig over en ret lang periode afhængig af formålet med dyrkningen. De tidligste sorter til spisebrug blomstrer i juni, mens de sene sorter til industriformål kan blomstre helt hen i slutningen af august.

Udseende: Blomsten har en hjulformet, dybt 5-fliget krone og fem støvdragere med korte tråde og lange støvknapper, der slutter sig sammen i midten af blomsten. Frugten er et grønt til violet bær (som er giftigt). Støvfanget sidder midt i blomsten omgivet af støvdragerne, som sidder i en tæt kegle om griffelen.

Normalt er kartoffel selvfrugtbar. Når blomsten rystes af vinden eller et insekt, kan pollen frigøres og falde på støvfanget. Pollenspredning kan også ske med insekter, men da kartoflerne i samme mark er en klon, vil der teknisk set stadig være tale om selvbestøvning. Kun når insekterne transporterer pollen til en anden kartoffelsort vil der ske krydsning. Det udnyttes kun ved forædling og har ingen direkte produktionsmæssig betydning.

Pollen: Normalt regner man med, at kun humlebier kan hente pollen i kartofler, fordi blomsten skal rystes for at frigive pollen ("buzz-bestøvning"). Men resultater fra projektet "Biernes fødegrundlag" har vist, at også honningbier kan hente store mængder pollen i kartofler. Det sker sandsynligvis hyppigst, når der ikke er andre pollenkilder af betydning.

Vi ved ikke om pollen fra kartofler er giftigt, men der er ikke set skader på bierne i de bigårde, hvor vi har fundet pollen fra kartofler i pollenfælderne. Et andet problem er, at læggekartofler må behandles med bejdsemidler fra gruppen af neonicotinoider, som optages i planten og som kan udskilles med pollen. Vi ved heller ikke om midlerne kan skade humlebier og honningbier. Men det er vist, at meget små mængder af visse neonicotinoider, kan have dramatiske effekter på humlebiernes reproduktionsevne og også skade honningbiernes immunforsvar.

Foto: Niels Bak Pedersen

Kattehale

Latinsk navn: *Lythrum salicaria*

Navnet kattehale henviser til de tætte blomsterstande der er synlige på lang afstand i en grøn bevoksning. Lythrum er afledt af græsk og betyder blodfarve mens navnet salicaria henviser til Salix, fordi bladene kan minde om bladene på pil.

Anvendelse: Alm. kattehale er en gammel lægeplante der indeholder garvestoffer. Planten er blevet brugt til at standse blødninger og som diaré-stoppende middel. Derudover er den blevet brugt til garvning. Nu bruges planten mest som prydblante. Den tiltrækker mange insekter og herunder sommerfugle.

Vækstform: Flerårig (stauder).

Udseende: 40-120 cm høj. Stænglen er firkantet (evt. sekskantet) og dunhåret. Bladene er 6-9 cm lange, lancetformede med hjerteformet grund. Blomsterne er 10-15 mm lange og 6-tallige. Bægerbladene former et håret rør med spidse tænder. Kronbladene er purpurrøde (pink) med en mørk, tynd stribe i midten. Der er 12 støvdragere fordelt i to kranse og en griffel i midten. For at fremme krydsbestøvning har planten tre forskellige længder på både griffel og støvdragere. Hver plante har kun én kombination. Længden af griflerne er 4, 8 eller 12 mm. Blomster med lange grifler har 6 mellemlange og 6 korte støvdragere. Blomster med mellemlange grifler har lange og korte støvdragere, mens de kortgriflede blomster har lange og mellemlange støvdragere. Insekter der samler nektar i bunden af kronen får pollen forskellige steder på kroppen hvilket passer med griflernes længde (de lange grifler får overført pollen fra de lange støvdragere osv.). Frugterne er 3-4 mm lange kapsler med små frø der spirer villigt.

Udbredelse: Almindelig i Danmark i kær, sumpe, moser, grøfter og sø- og åbredder. Desuden findes der fremavlede sorter til haver.

Blomstringsperiode: Juli-september.

Nektar: Alm. kattehale producerer meget nektar og har tre stjerner i Biplantekalenderen. Der er 52-72% sukker i nektaren, hvilket er meget højt og bierne er meget glade for blomsterne.

Pollen: Blomsterne producerer en del pollen og alm. kattehale har to stjerner i Biplantekalenderen.

Pollenfarve: De lange støvdragere giver flaskegrønt pollen (🟢) mens de mellemlange og korte giver honninggul pollen (🟡) (på billedet kan man ane at pollenbukserne er tvefarvede). De korte støvdragere giver små pollen-korn, de mellemlange giver mellemstore pollen-korn og de lange støvdragere giver store pollen-korn. Derudover indeholder de store pollen-korn mest stivelse mens de små pollen-korn overvejende indeholder fedt.

Teoretisk honningudbytte pr. ha.: 200 kg. Alm. kattehale honning er lys med dejlig smag.

Jordbund: Våd jordbund, evt. fugtig havejord (lerjord).

Lys/skygge: Fuld sol er bedst, men planten klarer også halvskygge.

Formering: Alm. kattehale er nem at formere ved enten frø, deling eller stiklinger. De små frø kan blandes med lidt fint sand, drysses ovenpå jorden og trykkes let til. De kan sås hele året. Om foråret kan man dele klumpen af rødder og jordstængler. Urteagtige stiklinger sættes sidst på foråret eller først på sommeren.

Andet: Alm. kattehale er meget hårdfør.

Foto: Cfrilmoon

Kernefrugt

Plant æbler for vildtet og bierne.

Æbler og pærer er generelt rigtig gode biplanter. De udgør undergruppen "kernefrugter" i den store rosenfamilie. Kernefrugter består af de to planteslægter æbler (*Malus*) og pærer (*Pyrus*).

I projektet "Biernes fødegrundlag" er pollen fra kernefrugter blandt de vigtige pollentyper i perioden fra slutningen af april til slutningen af maj. I pollenanalysen er det ikke muligt at skelne de enkelte arter af kernefrugt fra hinanden.

Skovæble, *Malus sylvestris*, er naturligt forekommende i Danmark. Den vokser på fugtig, næringsrig jord i skovbryn, strandkrat og langs veje. Det er små træer med en udbredt krone, som ofte bærer mange hvide til rødlige blomster. Frugten er langstilket, 1-2 cm i tværsnit og gulgrøn. Den er meget sur.

Ofte er de vildtvoksende æbler krydset med **almindelig æble**, *Malus domestica*, som omfatter alle de mange dyrkede sorter af spiseæbler. De er kendetegnet ved større blomster samt meget større og søde frugter i en stor mangfoldighed af former, farver og smag.

I biplantekalenderen er skovæble og haveæble angivet som gode biplanter.

Paradisæbler, pryðæbler, udgør en tredje meget varieret gruppe af *Malus*-slægten. Mange er lave og buskformede med grentorne og små frugter.

Pære, *Pyrus communis*, findes i skovbryn, strandkrat og skove på øerne, men ikke i Jylland. Den har helt hvide blomster. Frugterne er ret små og hårde på grund af mange "stenceller". Heldigvis findes der mange forædlede sorter af pærer, som dyrkes over hele landet.

HVILKE SORTER SKAL JEG VÆLGE?

Æbler og pærer er generelt gode biplanter. Der kan være nogen forskel på kvaliteten af det pollen de giver, så planter man af hensyn til bierne bør man bruge de diploide sorter af æbler. Til naturarealer kan man bruge de oprindelige vildformer, men i mere kulturprægede beplantninger, hegn, vildtremisser, par-

ker og langs veje kan man til glæde for publikum, vildtet og fuglene med fordel vælge de forældede sorter af æbler og pærer.

Smag og behag er forskellig, men her er nogle forslag blandt det meget store udvalg:

Malus baccata er ifølge nogle forfattere det oprindelige paradisæble, men træet har været i dyrkning så længe, at det har givet oprindelse til et helt uoverskueligt virvar af forskellige sorter og varieteter af "paradisæbler". *Malus baccata* er med i biplantekalenderen. Et lille træ med ret store hvide blomster, der fremkommer tidligt. Pollenkvaliteten angives som god. Små, røde bæragtige frugter, der gerne ædes af fugle.

Malus sieboldii* var. *arborescens er et ret lille træagtig "paradisæble", som har en meget rig blomstring med små hvide blomster og god pollen. Den får mange små, gule eller røde frugter, der er meget eftertragtede af fuglene.

Malus sargentii er et lille buskformet "paradisæble", der er plantet i mange læhegn og vildtre-misser. Den blomstrer meget rigt og får små røde

frugter. Pollenkvaliteten kan dog ifølge ældre undersøgelser være noget varierende sorterne imellem.

Malus domestica findes i et utal af sorter. Til udplantning kan det anbefales at bruge nogle af de gamle danske sorter, som er opstået ved spontane krydsninger.

Guldborg æblet lykkes overalt i landet og trives på al slags jord, selv om den nok foretrækker svær jord som den lollandske, hvor den stammer fra. Den blomstrer ret tidligt og har en god pollenkvalitet. Den er velegnet som bestøvertræ for andre æblesorter.

Ildrød pigeon kan under lidt beskyttede forhold blive et meget gammelt træ. Den kræver ikke beskæring, men trives bedst i fuld sol. Den har en rig blomstring, god pollenkvalitet og er velegnet som bestøvertræ for andre sorter. Den vil være et godt valg til indplantning i de lyse partier af en vildtplantning, da den så vil give pollen og nektar til insekterne og frugter til fugle og vildt.

Kornblomst

Latinsk navn: *Centaurea cyanus*

Anvendelse: Kornblomst har været brugt i folkemedicinen, blandt andet mod øjensygdomme og som fordøjelsesfremmende middel.

Vækstform: Kornblomst er en ét-årig urt, der tilhører Kurvblomstfamilien.

Udseende: Planten er 20-80 cm høj. Stænglen er håret og grenet. Bladene er smalt lancetformede og fligede, og er uldhårede på undersiden. Blomsterne er blå, kan også være hvide eller rosa, og sidder i kurve. Kurvene er langstilkede og 2,5 til 3,5 cm brede. Kurvblade bleggørne. Frugten er 3-4 mm og har en lige så lang fnok.

Udbredelse: Kornblomst har været ret almindelig i Danmark, men er nu på retræte. Dyrkes også.

Blomstringsperiode: Blomstrer fra juni til september.

Nektar: Planten giver meget nektar. Biplantekalenderen giver 3 stjerner.

Pollen: Kornblomst giver en del pollen. Biplantekalenderen giver 2 ud af 3 stjerner og angiver proteinindholdet til 26 %.

Pollenfarve: Pollen er grønlig-brun.

Jordbund: Kornblomst vokser på åben, let og næringsrig sand- eller lerjord og kendes især som ukrudt i kornmarker. Planten findes også i vejkanter, på brakjord, lossepladser og ruderaer. Det moderne landbrug, hvor der sprøjtes mod ukrudt, er betydende for tilbagegangen af kornblomst.

Lys/skygge: Vokser i lysåbne omgivelser.

Formering: Formeres ved frø, der sås på voksestedet i efteråret eller i foråret, primært april.

Foto: Eileen Sainsbury

Krokus

Latinsk navn: *Crocus spp.*

De storblomstrende krokuser som bruges i danske haver er navngivne sorter, som er fremkommet ved krydsninger. Oftest er *C. vernus*, *C. thommasium* og *C. chrysantus* samt *C. versicolor* mindst én af "forældrene".

Anvendelse: Anvendes som prydblade i forårshaver. I Kongens Have i København er der lagt 220.000 løg, som danner et helt blomstertæppe (se foto). Safran krokus, *C. sativus*, avles i Middelhavslandene og i Mellemøsten for hunblomsternes støvfang, som bruges til ægte safran. Der går 70.000–100.000 blomster til 1 kg safran.

Vækstform: Flerårige løgplanter som blomstrer ved løvspring. Løvet visner ca. 1½ måned efter løvspring.

Udseende: Blomsterstanden er en 5-10 cm høj stængel med 1-3 blomster (afhængig af arten). Farven er oftest gule, hvide eller i blå nuancer.

Blade: Blade skyder fra løget; 10-15 cm lange, ofte stribede.

Udbredelse: Middelhavslandene og Mellemøsten. I Danmark findes den i haver og parker. Visse arter og sorter kan forvilde sig.

Blomstringsperiode: De fleste sorter blomstrer i april. De ægte arter, som er tidligere end hybriderne, blomstrer i februar-marts. Flere arter er efterårsblomstrende, men er sjældent tilbudt i danske haveforretninger.

Nektar: Krokus er nektarkilde *(*)

Pollen: Krokus er en god pollenkilde ***

Pollenfarve: Orange 🍊

Teoretisk honningudbytte: Krokus blomstrer så tidligt og forekomsten er så lille, at der ikke kan forventes honningudbytte. Derimod har planten stor værdi som tidlig trækkilde, som stimulerer dronningens æglægning.

Jordbund: Veldrænet, næringsrig jord, græsplæne og bede. Læggedybde 10 cm. Krokus må ikke lide vandmangel i vækstperioden, men i hvileperioden skal der helst være tørt.

Lys skygge: Fuld sol.

Formering: Deling.

Andet: For at gavne næste års blomstring, fjernes toppen først når den er helt vissen, og slipper fra løget.

Foto: Tangy Laviollette

Kæmpejernurt

Latinsk navn: *Verbena bonariensis*

Anvendelse: Prydplante, snitblomster, sommerfugleplante.

Vækstform: Flerårig i milde vintre ellers enårig.

Udseende: Ca. 120 cm høj med stive firkantede og hårede stængler. Kraftigt og dybt rodnet. De relativt små blade er modsatte og sidder tæt på jordoverfladen. Blomsterne er små, dufter og sidder sammen i ca. 5 cm store endestillede skærme. Blomsterne er 5 tallige med 4 støvdragere og 1 griffel. Kronbladene er lyslilla. Frugten har 4 delfrugter (kapsler) med få frø.

Udbredelse: Kæmpejernurt stammer fra tropisk og subtropisk Sydamerika, men er nu naturaliseret i bl.a. dele af Afrika, Asien, Australien og USA. I Danmark findes kun lægejernurt i naturen (*Verbena officinalis*).

Blomstringsperiode: August-november (tåler et par grader frost).

Nektar: Kæmpejernurt er ikke med i Biplantekalenderen men den giver en del nektar og er populær hos både bier og sommerfugle. Verbena er som samlet slægt med i en tysk biplantekalender (Bienenweide) hvor slægten har 2 stjerner ud af 4 mulige.

Pollen: Kæmpejernurt giver også pollen. Ifølge biplantekalenderen "Bienenweide" er pollenværdien hos slægten Verbena generelt sat til 1 stjerne ud af 4 mulige.

Pollenfarve: Gul-beige

Jordbund: Almindelig havejord, gerne veldrænet.

Lys/skygge: Fuld sol.

Formering: I løbet af en god sommer modnes frøene, så vha. selvsåning kan kæmpejernurt fremstå lidt som en stau. For at sikre en ensartet spiring kan frøene sås i spirebakker i februar/marts og efter et par dage sættes de en måneds tid i køleskab (5°C), inden de tages frem igen i lys og stuetemperatur. Når småplanterne har fået andet sæt blade kan de omplantes i pletter som omkring maj sættes ud. Først når planterne er begyndt at forgrene sig plantes de ud. Frøene kan også blot sås direkte på voksestedet i april. Selvom kæmpejernurt er relativ tørketålende skal de små planter vandes indtil de har fået godt fat.

Andet: I varmere egne kan kæmpejernurt blive et besværligt ukrudt, og det kunne også ske i Danmark med de forventede stigende temperaturer.

Foto: Frank Wouters

Mirabel

Latinsk navn: *Prunus cerasifera*

Mirabel kaldes også kirsebærblomme eller Myrobalan. Den tilhører stenfrugtfamilien og er beslægtet med blomme og slåen. På grund af navneligheden forveksles mirabel nemt med arten mirabelblomme eller mirabelle som den ofte kaldes (*Prunus domestica* ssp. *syriaca*). Der findes mange sorter af mirabel på markedet.

Anvendelse: Frugterne er spiselige, men kan være melede. De er gode til både vin og marmelade. Læhegn og vildtbeplantninger. Mirabel anvendes ofte som grundstamme for podning af blommer.

Vækstform: Hurtigvoksende, løvfældende busk eller lille træ, 8-10 m høj.

Udseende: Grenene er slanke og har ofte spredte torne. Blomsterne er typisk hvide men der findes også sorter i forskellige lyserøde nuancer. Hver blomst er ca. 2 cm i diameter og består af 5 kronblade og mange gule støvdragere. Blomsterne er oftest enlige og sidder på ca. 2 cm lange, glatte stilke. Bladene er 4-8 cm lange, omvendt ægformede og savtakkede. De er glatte på oversiden og på undersiden kun håret på strengene. Omkring løvspring er bladene rullet sammen som kræmmerhuse. Frugterne modnes omkring august. Hver frugt er 2-3 cm i diameter, næsten kuglerund og gul eller rød. Om efteråret bliver bladene gule.

Udbredelse: Man regner med at mirabel stammer fra Mellemøsten og Sydvestasien hvorfra den har spredt sig. Mirabel er almindelig og findes over hele Danmark specielt ved bebyggelser men er også forvildet og findes i f.eks. skovbryn.

Blomstringsperiode: April (kort før løvspring) til maj. Blomsterne kan ikke tåle nattefrost.

Nektar: Mirabel producerer meget nektar og har 3 stjerner i Biplantekalenderen.

Pollen: Mirabel producerer også meget pollen og har 3 stjerner i Biplantekalenderen.

Pollenfarve: Gulbrun

Teoretisk honningudbytte pr. ha.: 100 kg.

Jordbund: Veldrænet, gerne sand- eller grusjorde.

Lys/skygge: Trives i sol og halvskygge.

Formering: Frøene spirer nemt. Desuden kan den formeres ved stødskud eller stiklinger.

Beskæring: Mirabel tåler beskæring, men kan sætte mange stødskud ved kraftig beskæring.

Andet: De mange stødskud giver tætte læhegn, men kan også gøre det svært at komme af med planten igen. Mirabel antages at være fremmedbestøver, dvs. at de skal bestøves af en anden sort for at de kan sætte frugt. Tåler salt og megen vind.

Foto: Bernhard Kohl

Mælkebøtte

Latinsk navn: *Taraxacum officinale*

Almindelig mælkebøtte kaldes også for Fandens mælkebøtte og løvetand.

Anvendelse: Blomster, blade og rødder er spiselige. Blomsterne kan der laves vin og likør af, unge blade kan bruges i salat, kronbladene til pynt (kager, salat m.m.) og roden har været brugt til kaffeerstatning. Mælkebøtte bruges også i naturmedicin og til blomsterkranse.

Vækstform: Flerårig urt.

Udseende: 3-50 cm høj. Pælerod og få hule skafter med én blomsterkurv hver. Blade er rosetstillede, høvlformet snitdelte eller fligede og glatte. Slægtsnavnet mælkebøtte henviser til plantesaften, der er hvid og ligner mælk. Mælkebøtte tilhører kurvblomstfamilien og hver blomsterkurv består af flere hundrede små blomster tæt pakket. Hver lille blomst består af fem sammenvoksede gule kronblade (ligner blot ét tungeformet kronblad) og fem støvdragere der er vokset sammen til et rør rundt om griflen.

Udbredelse: Der er uenighed om antallet af arter/grupper af arter og antal småarter. I flg. Den store nordiske flora findes der i Norden omkring 1.000 småarter af mælkebøtte fordelt i 12 grupper (samlearter). Alm. mælkebøtte er en såkaldt samleart (Ruderalia-gruppen), der indeholder flere hundrede småarter.

Blomstringsperiode: Sidst i april-maj. Ved slåning/græsning kan mælkebøtte blomstre indtil september. Mælkebøtte åbner sig kl. 6 om morgenen og lukker sig omkring kl. 14 om eftermiddagen. Et forsøg i Schweiz viste at 90% af mælkebøttepollenet blev høstet før kl. 12.

Nektar: Mælkebøtte producerer meget nektar og har tre stjerner i Biplantekalenderen. Sukkerindholdet i nektaren svinger mellem 18-51% afhængig af luftens fugtighed. Der er en overvægt af druesukker, og mælkebøttehonning krystalliserer næsten ligeså hurtigt som rapshonning. I Lærebog i biavl angives det, at en bi skal besøge ca. 1.500 mælkebøtte småblomster (dvs. 7-8 blomsterkurve), for at fylde honningmaven.

Pollen: Mælkebøtte producerer også meget pollen og har ligeledes tre stjerner i Biplantekalenderen samt et plus for god biologisk værdi. I temahæftet "Biplanter" angives værdien af pollenet dog til at være middel, da det godt nok har et højt fedtindhold på 15%, men også et ret lavt proteinindhold på 11%. Et kraftigt mælkebøtteetræk kan give så meget pollen at yngelrummet blokeres.

Pollenfarve: Orangegul ●

Teoretisk honningudbytte pr. ha.: 200 kg. Mælkebøttehonning har en klar gul farve og en stærk aromatisk og skarp smag.

Jordbund: De forskellige arter er tilpasset forskellige slags jordbund. Alm. mælkebøtte vokser typisk på græsrig kulturbund; enge, græsmarker og vejkanter.

Lys/skygge: Lys

Formering: De fleste mælkebøtte arter i Danmark er apomiktiske, hvilket vil sige at de danner spiredygtige frø uden bestøvning. Frøplanterne er således kloner af moderplanten. Formodentlig er den store produktion af nektar og pollen et levn fra et tidligere udviklingstrin hos mælkebøtte. Desuden har mælkebøtte knop anlæg på rødderne, så hvis ikke hele roden bliver fjernet kan den skyde igen.

Andet: En tommelfingerregel siger at ved opstablingsdrift skal første magasin på, når mælkebøtterne blomstrer.

Foto: Thomas Bresson

Pil

Latinsk navn: *Salix spp.*

Der findes mange arter og hybrider af pil, da en del af arterne krydses nemt. Krydsningerne har ofte træk fra begge arter og det kan gøre det svært at artsbestemme pil.

Anvendelse: Bl.a. pileflet, pilehule, læhegn, landskabsplante, vandreanlæg og brændsel (energipil).

Vækstform: Hurtigt voksende, løvfældende buske og træer.

Udseende: Fra 10 cm til 25 m høje afhængig af art. Knopper med et enkelt knopskæl. Spredte, kortstilkede, helrandede blade, ofte med fodflige. Tvebo, d.v.s. at planten enten har hun- eller hanblomster. Blomsterne er samlet i rakler, der ofte er oprette. Kron- og bægerblade mangler. Blomsterne har 1-2 nektarier ved basis. Hunblomsterne har 2 støvfang, og hanblomsterne har 2-8 (ofte 2) støvblade. Det er bedst at plante hanpil, da de både giver nektar og pollen, modsat hunpil som kun giver nektar. Nogle pilearter har dunede rakleskæl som ved begyndende blomstring giver raklen et dunet udseende, de såkaldte gæslinger.

Udbredelse: I Danmark findes godt 20 vildtvoksende pilearter. Derudover er der indført mange arter og krydsninger af pil, så der er flere hundrede typer at vælge imellem. Der vokser pil i hele Danmark, men ikke alle arter vokser overalt.

Blomstringsperiode: Marts-juni. De forskellige arter har forskellig blomstringsperiode, f.eks. seljepil (*S. caprea*) marts-april, gråpil (*S. cinerea*) april-maj, og spydpil (*S. hastata*) maj-juni. En undersøgelse af ca. 40 arter/sorter viste at hver art/sort blomstrer i ca. 2 uger.

Nektar: Pil producerer meget nektar og har 3 stjerner i Biplantekalenderen.

Pollen: Pilepollenet er biologisk meget værdifuldt for bierne. Op til 50% protein og ca. 4% fedt. 3 stjerner og et plus (for god biologisk værdi) i Biplantekalenderen.

Pollenfarve: Gul ●

Honningdug: 3 stjerner (ud af 3 mulige) i den norske Biplanteboken. 15-60% sukkerindhold. Pilehonningdug honning er ikke velegnet til overvintring (risiko for bugløb).

Teoretisk honningudbytte pr. ha.: 100 kg.

Jordbund: De fleste pilearter holder af fugtig jord, f.eks. langs søer og åer. Krybende pil (*S. repens*) tåler derimod godt tørke og bruges til bekæmpelse af sandflugt i klitområder.

Lys/skygge: Sol.

Formering: Ca. 30 cm lange og blyants tykke stiklinger klippes i perioden december-marts af skud der har vokset én sæson. Hvis jorden er klar kan stiklingerne plantes med det samme, ellers kan de gemmes et køligt og fugtigt sted (f.eks. i en pose i køleskabet). Stiklingerne plantes ved at stikke dem 4/5 af længden ned i jorden (toppen skal vende op). Finn Christensen (Dyrhøj Pile Arboret) anbefaler at dække jorden med sort plast, og lave huller til stiklingerne med en skruetrækker. Plasten holder på fugtigheden og hæmmer ukrudtsmængden.

Plantetidspunkt: Omkring marts, når jorden er frosthøstfri og inden safterne begynder at stige i planterne.

Beskæring: Afhænger af brugen. F.eks. kan pilevidjer til flet høstes hver vinter. Pilehække kan beskæres omkring Skt. Hans.

Andet: Generelt holder pil meget af vand, og de bør ikke plantes tæt på drænrør, vandledninger og brønde.

Foto: Sofian Hammås

Raps

Latinsk navn: *Brassica napus* L.

Raps dyrkes på grund af de olieholdige frø. Rapsolien bruges til mange formål afhængig af sorten af raps. Nogle sorter giver en olie, som er fuldt på højde med olivenolie i madlavning. Rapsolie bruges i margarine og til blanding med smør i f.eks. Kærgården. Presseresten fra olieproduktionen bruges som proteinfoder til kvæg og svin. Ved særlige sorter af raps indeholder rapsolien meget eurucasyre, som gør olien velegnet til teknisk brug.

Vækstform: Stængelen er opret grenet 60–150 cm. Stængel og blade er glatte eller meget svagt hårede og blågrønne. Blomsterne sidder i en lang klase, der forlænges under blomstringen, hvor de nederste kransen blomstrer først. Blomsterne har 10-12 mm lange gule kronblade. Nye sorter af raps har hvide kronblade. Raps angribes kraftigt af glimmerbøsser og andre skadedyr. Skadedyrsbekæmpelse i raps gav tidligere alvorlig risiko for skader på bierne.

Udseende: Raps ses udbredt i de store gule marker, som præger landskabet i maj.

Udbredelse: Raps dyrkes mest på de lidt bedre jorder på øerne og i det østlige Jylland, men kan også dyrkes på sandede jorder i det vestlige Jylland, især hvor der kan vandes.

Blomstring: Vinterraps blomstrer over ca. 3 uger fra sidst i april til hen i maj afhængig af vejret. Vårraps blomstrer midt i juni til sidst i juni. Raps er til dels selvfrugtbar. Vinden hjælper til bestøvningen. Der er mange undersøgelser over insektbestøvningens betydning for frøindsættelsen. Undersøgelserne giver varierende resultater. Det kan skyldes forsøgsmetodik, sortsforskelle og klimatiske forhold. Den danske forsker Orla Svendsen gennemførte forsøg i vårraps i Danmark og opnåede 9 % merudbytte for insektbestøvning. Desuden førte insektbestøvningen til en mere ensartet modning og højere kvalitet af frøet. Nyere svenske forsøg giver 16% i merudbytte i vinterraps, når der er bier i marken.

Formering: Raps formeres ved frø. Vinterraps sås i det tidlige efterår, så den kan nå at danne en bladrosen før vinteren. Den udvikles hurtigt i foråret, så blomstringen kan ske fra sidst i april til hen i maj. Vårraps sås så snart jorden er tjenlig i foråret og blomstrer midt i juni. Landmænd foretrækker vinterraps på grund af højere udbytte og fordi landbruget er underlagt krav om vintergrønne marker.

Jordbund: Raps foretrækker kalkholdig jord med højt lerindhold. Dog kan den også trives på let jord, såfremt der er tilstrækkeligt vand eller kunstvanding til tørkeperioder.

Nektar: Raps er en god nektarkilde, der giver hovedparten af den danske forårshonning. En lys og mild honning, som let krystalliserer. Nektarens sukkerindhold kan være så højt som 35%, men afhænger af luftfugtighed og lys.

Pollen: Raps giver rigeligt med pollen af en høj kvalitet (proteinindhold på ca. 30%).

Pollenfarve: Gul ●

Det potentielle honningudbytte:

200 kg pr. ha.

Foto: Rolf Tilstup Thuekauf

Russisk skilla

Latinsk navn: *Scilla sibirica*

Løgplante med tidlig blomstring.

Anvendelse: Anvendes som prydblade i stenhaver. Forvilder sig villigt og er almindelig i gamle parker og haver.

Vækstform: Flerårige løgplanter, som blomstrer efter løvspring. Russisk skilla danner tætte tæpper under løvtræer og buske. Løvet visner ca. 1½ måned efter løvspring.

Udseende: Blomsterstanden er en 5-10 cm høj stængel med 1-6 blomster i en stængel. Den ægte art er blå. Sorterne varierer fra dyb blå til hvid. Stribede sorter eksisterer. Blade-
ne er brede, linjeformede og aflange.

Udbredelse: Vokser naturligt i det sydlige Rusland, Balkan og i Lilleasien ned til Syrien. I Danmark i haver og parker.

Blomstringsperiode: Russisk skilla blomstrer i april.

Nektar: Bierne samler nektar fra russisk skilla.

Pollen: Russisk skilla er en god pollenkilde.

Pollenfarve: Dyb blå ●

Jordbund: Veldrænet sandjord, vokser også godt i andre veldrænedede havejorde. Russisk skilla tåler ikke vandlidende jorde. Læggedybde 10 cm.

Lys skygge: Fuld sol og halv skygge.

Formering: Deling af klumper i enkelte løg. Sår sig selv villigt. Kimplanter har runde, hullede blade.

Andet: Forvilder sig nemt på tørre jorde og under løvbuske.

Sorter og nære arter: "Blue Beauty" er en storblomstrende, steril sort, som ikke danner frø, men som kan deles. Blomsten er dyb blå. "Spring blue" er blå med mørke striber, mens "Alba" er helt hvid.

Scilla mitschtschenkoana (*S. tunbergeniana*) er lidt større end russisk skilla, og har lyseblå-hvid stribede eller næsten hvide blomster. Blomstrer inden løvspring.

Scilla bifolia er lidt mindre og tidligere end *S. sibirica*. Den får violette eller blå blomster.

Scilla mitschtschenkoana

Rødkløver

Latinsk navn: *Trifolium pratense* L.

Rødkløver tilhører bælplantefamilien. Den har symbiose med kvælstoffikserende bakterier og er derfor i stand til at berige jorden med kvælstof, som kan udnyttes af den selv og andre planter. Den har derfor haft stor betydning tidligere og var i 1700-tallet med til at revolutionere landbruget og øge udbytterne på de dyrkede marker. Den bruges stadigvæk - særligt inden for økologisk jordbrug på grund af evnen til kvælstofsamling.

Udseende: Rødkløver er en 15 – 50 cm høj urt med oprette til opstigende, furede stængler. Småbladene er ovale, ofte med lyse tegninger og fodfligene er pludseligt tilspidsede i en børsteformet spids. Blomsterne er rosenrøde, sjældent hvidlige. De er 12–15 mm lange og typiske ærteblomster med fem kronblade. Den ene (fanen) er den største og opadrettet. De to vinger er sidestillede. De to sidste kronblade er delvist sammenvoksede og danner "kølen", der omslutter støvdragere og støvfang. Rødkløver har en opret vækst, som betyder, at den ikke kan tåle hård afgræsning.

Udbredelse: Rødkløver er udbredt over hele landet. Vejkanter, skrænter, skovkanter, udyrkede arealer, overdrev, enge og også i dyrkede kløvergræsmarker til slæt.

Blomstringsperiode: Rødkløver kan findes i blomst fra juni til hen i september-oktober. Hovedblomstringen er i juli - et rigtigt godt tidspunkt for honningbierne. Der er i projekt "Biernes fødegrundlag" fundet store mængder pollen fra rødkløver i pollenfælder i juli-september. Biavlere kan også fortælle om et rigeligt nektartræk på rødkløver.

Nektar: Rødkløver vurderes som en rigtig god nektarkilde til karakteren 3. Sukkerindholdet i nektaren er middel på 30%.

Pollen: Der samles meget pollen fra rødkløver og pollenet har en høj næringsværdi med et proteinindhold på 35%.

Pollenfarve: Gul

Honningudbytte: Rødkløver angives til at kunne give et potentielt honningudbytte på 200 kg pr. ha.

Jordbund: Rødkløver stiller ikke de store krav til jordbunden, den tåler dog ikke vandlidende jord. Den trives bedst i fuld sol.

Formering: Rødkløver formeres med frø, der sås om foråret.

Foto: Bjørn Vangsgaard

Sankthansurt

Latinsk navn: *Hylotelephium telephium subsp. maximum*

Alm. sankthansurt tilhører stenurtslægten (*Hylotelephium*, tidligere *Sedum*). Det danske navn skyldes at man i gamle dage tog varsler af unge skud plukket Sankt Hans aften. Man satte et skud i en sprække i loftsbjælken, og voksede det videre varslede det liv, mens et vissent skud varslede død. Planten har haft mange navne, bl.a. kærlighedsurt og kysseurt, da den også blev brugt til at tage varsler om kærlighedsforhold.

Anvendelse: Prydplante, sommerfugle- og biplante og medicinplante (bl.a. er saften fra planten blevet blandet med honning og brugt mod ondt i halsen). Stængel og blade kan bruges til at farve garn gult med. Endelig kan bladene spises (de smager å la ærtebælg).

Vækstform: Flerårig staude der oplagrer vand i stængel og blade (sukkulent).

Udseende: 20-50 cm høj. Stængelen er kraftig og ofte rødlig eller rødprykket. Bladene er 5-8 cm lange, grønne, modsatte eller spredte og med afrundet eller kileformet grund. Blomsten er 5-tallig og ca. 1 cm i diameter. Kronbladernes farve er gulhvid-gulgrøn (sjældent rødlig). Blomsterne sidder samlet i halvskærmformede toppe. Bælgkapslen er 3-5 mm i diameter og bliver siddende på den afblomstrede plante. Når vinden rusker i den visne plante, virker bælgkapslen som en peberbøsse og frøene spredes.

Udbredelse: Almindelig i Danmark, ofte på tørre bakker, stendiger, strandvolde, krat og i skovkanter. I Danmarks vilde natur findes også rød sankthansurt (*Hylotelephium telephium subsp. telephium*) med purrøde blomster, men den er sjælden. Desuden findes der flere arter, sorter og krydsninger på planteskolerne. F.eks. er sorter af den kinesiske sankthansurt (*Hylotelephium spectabile*) meget almindelig i haver.

Blomstringsperiode: Juli-oktober.

Nektar: Alm. sankthansurt producerer meget nektar og har tre stjerner i Biplantekalenderen.

Pollen: Alm. sankthansurt producerer kun lidt pollen og har én stjerne i Biplantekalenderen.

Pollenfarve: Grågul

Jordbund: Alm. sankthansurt er hårdfør og kan gro i de fleste jordbundstyper, men den trives dog ikke så godt i meget fugtig el-næringsrig jord.

Lys/skygge: Fuld sol, men klarer sig også fint i halvskygge.

Beskæring: Om foråret kan planten skæres helt ned, hvorefter den sender nye skud op af jorden.

Formering: Alm. sankthansurt er nem at formere. Planten kan deles enten forår eller efterår. Man kan også tage stiklinger og sætte dem i enten vand eller jord. Efter ca. 3-4 uger i jord har stiklingerne slået rødder og kan plantes ud i potter eller bede.

Andet: Tørketålende.

Foto: Jimmy Lassen

Slangehoved

Latinsk navn: *Echium vulgare*

Anvendelse: Tidligere brugt mod slangebids og til plantefarvning. God til at tiltrække insekter generelt. Bladene og unge skud kan bruges i salat. Blomsterne er også spiselige.

Vækstform: 2-årig urt. Første år dannes rosetbladene og en kraftig pælerod. Andet år kommer blomsterstænglen med.

Udseende: 50-120 cm høj. Både stænglen og bladene er meget ru. Rosetblade 10-15 cm lange med tydelig midtstreng. Blomsterstanden er lang og til sidst pyramideformet. Den består af mange ensidige svikler. Blomsterkronen er først rød, senere blå. Alm. slangehoved fås i en del blå og lilla nuancer, sjældent hvid. Kronen er 1,5-2 cm lang og skråt tragtformet. Hver blomst har 5 lange, røde støvdragere med blå støvknapper. Støvfanget er langt og tvedelt og ligner lidt en slangetunge. I bunden af kronen produceres nektaren, men da blomsten er relativ bred er nektaren let tilgængelig.

Udbredelse: Indslæbt fra Sydeuropa. Almindelig i hele Danmark. Findes typisk ved skrænter, vejkanter, tørre græsmarker og i grusgrave.

Blomstringsperiode: Juni-juli.

Nektar: Alm. slangehoved producerer meget nektar og har tre stjerner i Biplantekalenderen. Bierne er meget glade for nektaren og blomsterne kan være fulde af bier og humlebier. Hver blomst producerer nektar i godt to døgn, og i løbet af denne periode stiger sukkerprocenten fra ca. 40% ved begyndelsen til ca. 65% efter 1 døgn. Derefter falder sukkerprocenten hurtigt til ca. 10% det sidste døgn. Derudover er sukkerkoncentrationen påvirket af en døgnvariation, så koncentrationen er størst fra kl. 15-21. Bierne trækker derfor typisk på Alm. slangehoved eftermiddag/aften. Nektarmængden varierer modsat. Når sukkerprocenten er høj, er mængden af nektar lille og omvendt. Hver blomst producerer ca. 1,6 mg sukker pr. døgn.

Pollen: Alm. slangehoved producerer en del pollen og har to stjerner i Biplantekalenderen. Pollenet indeholder ca. 35% protein og 4% fedt. Ifølge en undersøgelse af pollenkvalitet er alm. slangehoved en af de allerbedste.

Pollenfarve: Gråblå ●

Teoretisk honningudbytte: 400 kg.

Jordbund: Almindelig havebund til tør og stenet jordbund. Gerne kalkholdig.

Lys/skygge: Sol.

Formering: Frøene sås på voksestedet i 0,5 cm dybde i april-maj.

Foto: SF Knitter

Snebær

Latinsk navn: *Symphoricarpus spp.*

Navnet snebær henviser til plantens runde hvide bær, men der findes også arter med lyserøde eller røde bær. Snebær stammer fra Nordamerika. I Danmark findes flere arter og sorter. De mest almindelige er hvid snebær (*S. albus*) og rød snebær (*S. x chenaultii*).

Anvendelse: Hækplante, læhegn, prydbusk og bunddække. Frugterne tiltrækker fugle.

Vækstform: Krybende eller oprette buske med spinkle grene. Snebær kan blive op til 2 meter høj. Busken breder sig ofte ved rodkud og kan blive meget tæt. Der hvor grenene rører jorden kan de slå rødder.

Udseende: Bladene er små, ovale til ægformede. Blomsterne er små og lyserøde. Frugterne er luftfyldte og kan give et knald når man trykker på dem. Alle arter af snebær er løvfældende.

Blomstringsperiode: Juli-oktober.

Nektar: Snebær producerer meget nektar og bierne er meget glade for den. I Biplantekalenderen får den 3 stjerner.

Pollen: Snebær har sparsom pollenproduktion. I Biplantekalenderen får den ingen stjerner.

Pollenfarve:

Teoretisk honningudbytte: 400 kg pr. ha.

Jordbund: Ingen specielle krav.

Lys/skygge: Snebær tåler både sol og skygge.

Formering: Snebær kan formeres ved træagtige stiklinger om foråret.

Plantetidspunkt: Det bedste plantetidspunkt er om efteråret hvor jorden stadig er lun.

Beskæring: Snebær tåler beskæring men behøves det ikke. Hvis planten bliver for tæt kan den beskæres hvert 4. år. Grenene skæres ned til 30 cm over jorden. Dette gøres mens busken er uden blade.

Andet: Nogle arter af snebær er noget giftige og kan give bl.a. mavesmerter, men snebær er ikke kendt for at forårsage alvorlige forgiftningstilfælde.

Foto: Asger Søgaard Jørgensen

Foto: Finn Christensen og Orla Svendsen

Stenfrugt

Denne planteslægt (*Prunus*) omfatter en mangfoldighed af vilde og forædlede planter. I "Den store nordiske flora" har følgende arter interesse:

Mirabel, *P. cerasifera*

Slåen, *P. spinosa*

Blomme, *P. domestica ssp. domestica*, herunder Kræge, *P. domestica ssp. insititia*

Fugle-kirsebær, *P. avium*

Surkirsebær, *P. cerasus*

Alm. hæg, *P. padus ssp. padus*

Men også kendte arter som fersken, mandel, prydkirsebær, Weichsel, og laurbærkirsebær hører til stenfrugterne. Slægtsskabsforholdene mellem de vilde former og de mange dyrkede former og krydsninger er indviklede og vanskelige at udrede.

Fælles for arterne er en yppig og tidlig blomstring, samt produktion af gode mængder nektar og pollen. I pollenanalysen har *Prunus* arter givet pollen fra tidligt forår til slutningen af maj endog i betydelige mængder. I biplante kalenderen er der karakterer for blomme, hæg, fuglekirsebær, Fuji kirsebær, surkirsebær, mirabel og slåen. De får næsten alle karakteren 3 for både pollen og nektar, dog med enkelte 2-taller.

Stenfrugterne indeholder en rigdom af vilde og dyrkede planter. Fuglekirsebær, mirabel og slåen er vidt udbredt over hele landet og findes i mange hegn og skovkanter, hvor de bidrager til føden for insekter og fugle. De mange "sten" giver føde til kernebidere og mus. Blommer findes i et stort antal dyrkede varieteter ligesom såvel sødkirsebær og surkirsebær er almindelige i haverne og i kommerciel dyrkning.

Surkirsebær, "vinkirsebær", har tidligere været dyrket på ret store arealer i Danmark, men konkurrence fra lande med billigere produktionsbetingelser har gjort økonomien vanskelig. Problemer med frugtsætningen har ført til, at nogle avlere er ophørt med dyrkningen. Forsøg gennemført af Danmarks Biavlforening har vist, at årsagen i nogle tilfælde har været mangel på bier i plantagerne.

Kræge bærer små spiselige, blomme- eller slåenlignende frugter i september. For hundrede år tilbage var den almindelig i læhegn, navnlig i den sydlige del af landet. Frugterne spillede en stor rolle i husholdningen, hvor den blev brugt til marmelade, syltning og anden madlavning. Kræge regnes for at være stamformen til vor tids blomme. Den er hårdfør og danner villigt rodkud, hvilket gør den velegnet til biotopforbedrende beplantninger.

PLANT STENFRUGT

Stenfrugter bør indgå i ethvert hegn, skovkant og vildtplantning, hvor de vil bidrage til føden for insekter, fugle og smånavere.

Foto: Roar Ree Kirkevoild

Surkirsebær.

Tørst

Latinsk navn: *Frangula alnus* syn. *Rhamnus frangula*

Anvendelse: På trods af at bark, blade og frugter er moderat giftige, har alm. tørst længe været anvendt som medicinplante. Barken (frangulabark) bruges stadig i f.eks. jerntilskud, hvor barken modvirker jernets stoppende virkning. Barken har desuden været brugt til plantefarvning og giver en gul farve. Veddet blev tidligere brugt til trækul til krudtfremstilling. Alm. tørst er god til skovbryn, læhegn og vildtbeplantninger. Det er også en prydblade med flammende høstfarver og bær til fuglene.

Vækstform: Løvfældende busk eller lille spinkelt træ med krukkeagtig form.

Udseende: 1-6 meter høj. Barken er først grålig, senere brun med lyse porer. Helrandede og aflange blade (3-7 cm lange) med 5-9 par bueformede strenger. Små, uanselige, hvidlige blomster samlet 2-3 stk. i bladhjørnerne. Blomsterne måler ca. 3 mm i diameter og har 5 bægerblade, som er en del større end de 5 kronblade. Desuden 5 støvdragere og 1 griffel. De bærlignende stenfrugter skifter farve fra grøn over rød til sortviolet.

Udbredelse: Temmelig almindelig i lyse krat, moser, sumpe, underskov og ved bredden af søer og vandløb.

Blomstringsperiode: Juni til august. Alm. tørst blomstrer længe, og sidst på sommeren kan man finde både blomster og bær på samme plante.

Nektar: Bierne trækker gerne på alm. tørst. Træet producerer meget nektar og har tre stjerner i Biplantekalenderen. Ren tørstehonning er sjælden. Den har en varm gul farve og en karakteristisk mild duft og smag. Uden omrøring krystalliserer honningen i små korn, som næsten ikke mærkes på tungen.

Pollen: Alm. tørst producerer lidt pollen og har derfor kun én stjerne i Biplantekalenderen. Pollenkornene er desuden meget små, de måler 0,02 mm i diameter.

Pollenfarve: Hvidgul ○

Teoretisk honningudbytte pr. ha.: 200 kg

Jordbund: Alm. tørst er nøjsom og kan gro på alle jordtyper, men er især glad for fugtig og sur jordbund.

Lys/skygge: Kan tåle meget skygge, men giver mere nektar hvis den står lyst.

Formering: Stiklinger og frø. De modne frø sås med det samme.

Andet: Tåler vind. Kan overføre kronrust (*Puccinia coronata*).

Foto: Aelwyn, www.wikipedia.org

Foto: Frank Vincentz

Vedbend

Latinsk navn: *Hedera helix*

Almindelig vedbend eller blot Vedbend kaldes også for Efeu, hvilket er dens tyske navn.

Anvendelse: Bunddække, eller op ad mure, træer, espalier m.m. Tiltrækker fugle pga. frugter og redested.

Vækstform: Lian som kryber på jorden eller klynger sig til f.eks. en mur med hæfterødder. Voksenformen fås desuden som busk (*Hedera helix* 'Arborescens').

Udseende: Vedbend er stedsegrøn og har to typer blade; på de golde skud er bladene 3-5 lappede (ungdomsformen) mens de på de blomsterbærende skud er elliptisk-ægformede og helrandede (voksenformen). Blomsterne sidder i skærm. De er gulgrønne og dufter. Bærrene er blåsorte og modner om foråret.

Udbredelse: Sjælden i Nord- og Vestjylland, men almindelig i resten af Danmark. Vedbend har haft en større udbredelse end nu i en varmere periode efter sidste istid, så det er muligt at den breder sig igen pga. den globale opvarmning.

Blomstringsperiode: September-november. Blomstrer først når den er 8-10 år gammel og har nået en vis højde.

Nektar: Vedbend producerer meget nektar. I Biplantekalenderen har den dog kun 2 stjerner. I godt flyvevejr kan man opleve, at vedbenden virker helt levende af bier og andre insekter. Nicolaj Wium har fortalt, at han engang blev kaldt ud til en sværm, som viste sig at være en vedbend i blomst. Nektaren er domineret af glukose, som gør at honningen hurtigt krystalliserer. Vedbend honning er grønlig med en dejlig aromatisk smag.

Pollen: Vedbend giver middel med pollen og har 2 stjerner i Biplantekalenderen.

Pollenfarve: Grågul

Teoretisk honningudbytte pr. ha.: 400 kg.

Jordbund: Næringsrig og fugtig jordbund i haver, parker og løvskove.

Lys/skygge: Vedbend klarer sig fint i både sol og skygge.

Formering: Stiklinger. Ønskes blomster til bierne gælder det om at tage stiklinger af voksenformen, dvs. af blomsterskud, så man ikke skal vente 8-10 år.

Plantetidspunkt: Hele året, så længe der ikke er frost.

Beskæring: Juli-august. Vedbend kan overskygge det træ det er vokset op ad, så man bør tidligt overveje hvor høj man vil tillade vedbenden at blive.

Andet: Blomster, blade, stængler og især frugter er giftige. Det er sjældent at vedbend forårsager forgiftningstilfælde, da bærrene er hårde og bitre. Vedbendblade kan købes som naturmedicin mod bl.a. hoste. Vedbend kan skades af frost.

Foto: Forest & Kim Starr

Vintergæk

Latinsk navn: *Galanthus nivalis* subsp. *nivalis*

Der findes en del sorter og krydsninger af vintergæk. I de fyldte sorter er støvdragerne omdannet til kronblade og de giver derfor ikke pollen.

Anvendelse: Prydplante, snitblomst, gækkebreve, og tidligere også som medicinplante.

Vækstform: Flerårig knoldplante.

Udseende: 10-15 cm høj. Runde til ovale løg. Hvert løg giver 2-3 blå-grønne blade der er ca. ½ cm brede og 9-10 cm lange. Blomsten er enlig, nikkende, og hvid med 3 blosterblade yderst og 3 mindre blosterblade inderst. Den inderste krans har grønne duftpletter. Vintergæk har 6 støvblade i en krans og i midten en griffel med støvfang.

Udbredelse: Stammer fra Sydeuropa og er bragt hertil af munke i middelalderen. Er udbredt i skovbunde og haver.

Blomstringsperiode: Februar-marts. Blomsten holder ca. 1 måned.

Nektar: Vintergæk giver en del nektar og har 2 stjerner i Biplantekalenderen. Der er ca. 26% sukker i nektaren. På grund af årstiden bør vintergækkerne plantes tæt på bigården, så bierne ikke skal flyve så langt.

Pollen: Vintergæk giver lidt pollen og har 1 stjerne i Biplantekalenderen.

Pollenfarve: Varierer fra gulorange til orangerød 🍯

Teoretisk honningudbytte pr. ha.: 50 kg.

Jordbund: Muldrig, ikke for tung og ikke for tør.

Lys/skygge: Halvskygge, sol.

Formering: Ved deling af knoldene lige efter afblomstringen. En klump deles i mindre stykker á 3-5 knolde med blade og plantes i samme dybde som før. Vintergækker kan også formeres ved frø. Straks efter at frøene er modne skal de såes og trykkes godt ned i jorden så myrerne ikke tager dem. Efter 4 år blomstrer frøplanterne. Købte løg plantes i 8-10 cm's dybde og senest i september.

Andet: Planter vintergæk i græsplænen er det vigtigt at toppen er visnet helt ned inden græsset slås. Vintergæk er lidt giftig.

Foto: Doris Delorix

